

מעמקים

מעובד מתוך שיעורי הרב יצחק שפירא

ראש ישיבת 'עוד יוסף חי'

בס"ד | פרשת משפטים | תשפ"ה | גיליון 36

**שווה לך להיות
עבד!**

**שאלות ותשובות
בעבודת ה'
(עמוד 28)**

**ביאור המושגים
היסודיים של
הבעל שם טוב
הכנעה-הבדלה-
המתקה
(עמוד 19)**

**כיצד לומדים
תורה בלי לחץ?
מה עדיף – דיין
או רב
(עמוד 3)**

הַקְדָּמַת הַמִּעֲרָכָה

שבת שלום לקוראי מעמקים היקרים! לפניכם עלון חדש מלא בתוכן חסידי - מאמרי 'השכלה' ו'עבודה', והתבוננויות מרתקות.

פותחים בפרשת שבוע (ובחודש אדר המתקרב), במאמר **מה עדיף - דיין או רב**, בו נעסוק בשתי גישות ללימוד התורה, ובקשר שלהם לשמחת פורים; ובמאמר **מה מיוחד במשפט אלוקי**, בו נלמד על ה'ראש' של המשפט היהודי לעומת ה'ראש' של המשפט של הגויים.

לאחר מכן אנו עוברים ל**שיעור השישי** בסדרת השיעורים על מאמר '**וצדיק יסוד עולם**' של מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א, בו מתבאר ההבדל בין הנצרות לאמונה שלנו בצדיקים, ועוד יסודות חשובים.

המאמר הבא, **הכנעה הברלה המתקה**, מבארת שלושת המושגים היסודיים כך שהם יתיישבו לנו עמוק בתוך הנפש.

המדור הבא הוא **התבוננות בסיפורי צדיקים**, הפעם נתבונן על הויכוח בין רבי זושא לרבי אלימלך כיצד מתחילים לעבוד את ה', ועל ההכרעה של הרב המגיד ממעזריטש.

ולבסוף, **שו"ת משעשע בעבודת ה'**, על התענוג בלהיות עבד.

שבת שלום ומבורך, **המערכת**

מה עדיף – דיין או רב?

חודש אדר בפתח ואיתו שמחת פורים – 'ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם'. גם המאמר הפעם יעסוק בקשר בין פרשת משפטים לבין שמחת פורים.

שיכריע, אך אם מתעוררת שאלה ב'חושן משפט' אנו הולכים לדיין דווקא.

מה ההבדל בין דיין לבין רב?

הרב 'רק' מגלה לנו את מה שה' אמר, לעומתו הדיין 'מחליט' לנו מה אומר ה' ויכול לכופ אותנו על כך. הדיין מעיין בתורה ועל ידה מעצב את המציאות, ממש כפי שה' יושב ומנהל את העולם. על כך אומרים חז"ל 'כל דיין הדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקדוש ברוך הוא במעשה שמים וארץ'.

מה אתם עושים בישיבה כל היום...?

נרחיב – לימוד 'אורח חיים' פשוט הרבה יותר מלימוד 'חושן משפט'. ב'אורח חיים' כל יחידה עומדת בפני עצמה – אם למדתי הלכות שבת אוכל לדעת מה להכריע בלי ללמוד הלכות ברכות למשל. אך ב'חושן משפט' כל היחידות בלולות אחת מהשניה, ובדרך כלל כדי לפסוק במקרה מסויים אנו צריכים לעיין בהרבה סוגיות במקביל.

הלימוד המורכב גורם לכל אחד שקצת למד 'חושן משפט' להרגיש שגם

לאחר סיפורי בריאת העולם, האבות הקדושים והיווצרות העם, ולאחר היציאה ממצרים וקבלת התורה, מגיעה פרשת משפטים ובה מצוות עם הרבה פרטים ודינים.

פרשת משפטים כשמה כן היא – ההלכות היוצאות ממנה כתובות בעיקר בחלק 'חושן משפט' בשלחן ערוך, העוסק בדיני ממונות שבין אדם לחברו. השנה בשבת פרשת משפטים חל גם ראש חודש אדר וגם פרשת שקלים. מה הקשר בין דיני ממונות לפורים?

מה עדיף – דיין או רב?

כפי שאמרנו, מפרשתנו – הבאה מיד לאחר מתן תורה בפרשת יתרו – יוצאות רוב ההלכות הכתובות ב'חושן משפט' – דיני נזקים ובין אדם לחברו. מדוע הלכות אלו הן ההמשך של מתן תורה? משום שדיין הדן דין אמת ממש משקף את ההסתכלות של ה' על המציאות, לכן גם הדיינים נקראים 'אלהים' בתורה, הם ממש משקפים את ה'.

רוב ההלכות אותן אנו פוגשים ביום ככתובות בחלק 'אורח חיים'. מה ההבדל בין חשן משפט לאורח חיים? אם יש לנו שאלה ב'אורח חיים' אנו הולכים לרב

לימוד זו התורה תוכל לנהל את העולם ולא חלילה הפוך.

ומה הקשר לפורים?

מעניין לראות שיש סעיף אחד ומיוחד הקשור לפורים בדיני 'חושן משפט'. מה הדין כאשר משהו הזיק לחברו כשהוא שיכור בפורים? הפוסקים מסבירים שהוא פטור משום שיש מחילה הדדית בפורים.

ניתן להבין את ההלכה הזו משני כיוונים. הכיוון הראשון הוא שהניזק מוחל ולכן לא נחייב את המזיק. הכיוון השני הוא שהעיקר הוא לא זה שהניזק מוחל אלא שכולנו החלטנו שבפורים מותר קצת 'להשתולל', ולכן גם אם הניזק אומר שהוא לא מוחל על הנזק המזיק יהיה פטור, משום שכך הציבור החליט (בדומה לכך כתוב בגמרא שבערב שבת מותר לרוץ, ומי שרץ והזיק – פטור).

מה הקשר הפנימי של הלכה זו לפורים?

שני הכיוונים עליהם דיברנו הם שני צדדים בשמחת פורים:

הצד ה'מאפשר' לכולנו להשתולל ולעשות 'מה שבא לנו' בפורים, זהו סוג של חיקוי של המלך אחשוורוש במגילה, עליו נאמר 'המלך זה מלכו של עולם'. בהתנהגות המופרזת אחשוורוש משקף – בצורה עקומה – את ה', מלכו של עולם, היחיד שבאמת 'עושה מה שבא לו'. כאשר אנו אומרים שמותר להשתולל עד כדי כך

אחרי שהקיף את הסוגיא הוא איננו יכול לפסוק בנושא. אם ברוב המקרים איננו מצליחים להוציא מהסוגיא הכרעה במציאות, מדוע הלימוד הישיבתי מורכב בעיקר מהלכות אלו?

ישנם כאלו שיאמרו שלימוד הלכות אלו מקנה לנו 'שכל של תורה' ומשווה לשכלנו אופי מיוחד, אך החסידות איננה גורסת שמטרת לימוד התורה להפוך אותנו ל'חכמולוגים'... אז מה כן?

על ידי המאמץ העיוני והחשיבה המעמיקה מה נכון לעשות במציאות, ממבט של דין הדן את המציאות 'מבחוץ', אנו נדמים לה' הנמצא 'מחוץ' למציאות, שום דבר איננו מפריע לו והוא מחליט שכך וכך יהיה.

נאמר בחריפות – לימוד העיון בהלכות 'חושן משפט' צריך להיות בלי לחץ ממה שקורה במציאות – זו אמירה שהעיקר זה דבר ה' וכל המציאות נועדה רק לשרת אותו. אם נלמד תורה אך העולם יתפוס מקום יותר חשוב אצלנו, נגיע למסקנות שגויות ועקומות חלילה, לכן 'בעל דין', אותו אחד שלחוץ על הרכוש שלו אינו יכול להיות הדיין, כי ה'שוחד' – הכסף עליו הוא לחוץ – מעוות את עיניו.

כלומר – לימוד העיון הישיבתי בהלכות 'חושן משפט' מביא לידי ביטוי את הכח של הנשמה להתדמות לה' ולהסתכל על העולם 'מלמעלה' ללא כל 'איום' של המציאות ומה שקורה בה, ועל ידי צורת

הנתינה לכל הפושט ידו, כך אנו מתדמים לה' המשפיע עלינו שפע ברחמים רבים.

חסידים לא אוהבים להיות בעלי דין

שמענו בשם מורנו הרב גינזבורג שחסידים אינם אוהבים להיות בעלי דין. בעל דין הוא אחד שמאוד 'לחוץ' על העולם הזה ועל הממון שלו ומשום כך בא 'לריב' על כך בבית דין, אבל דיין, כפי שאמרנו, מסתכל על כל זה 'מלמעלה', מנקודת מבטו של ה', חשוב לו בעיקר מה ה' אומר.

בפורים אנו לומדים להיות דינים, לא בעלי דינים, ומשום כך איננו תובעים אחד את השני על נזקים שנעשו לנו. בפורים אנו מוכנים גם להיות 'אביונים', כאלו שתמיד תמיד זקוקים שה' יתן לנו.

שלא נשלם אם הזקנו למישהו אנו בעצם מתדמים לה'.

הצד השני, זה שאומר שהניזק מוחל מראש אם יזיקו לו בפורים, בעצם אומר שלא נורא אם אהיה קצת 'מסכן'. צד זה משקף את שרשה הפנימי של מצוות 'מתנות לאביונים'.

כיצד?

אביון הוא אחד 'התאב לכל דבר'. בפורים 'כל הפושט יד נותנים לו' ובעצם כולנו מגלים שאנו קצת אביונים. מישהו הזיק לך? אל תתבע אותו כדי לקבל החזר, פשוט תפשוט יד ותקבל מה שאתה רוצה.

כל השנה לא טוב להיות אביון משום שאביון הוא אחד השקוע בעצמו ובצרכיו, אבל בפורים זה ממש בסדר, משום שבפורים מתגלה שיש לאביונות הזו שורש אלוקי – הנזקקות העצומה שלנו לה'. נזקקות זו מגלה שאנו חלק מה' לגמרי, משום שכל הנזקקות הזו היא להתחבר בחזרה לשרשנו אצלו 'תברך', ומציאותנו היא רק איך שה' 'לקח חלק ממנו' ושם בעולם הזה.

נזקקות זו לה' גם אינה 'נפגעת' מאחרים שגם מרגישים נזקים, כי אצל ה' יש מקום לכולם... וכך אנו פושטים את ידנו לקבל מה' אך איננו תובעים את האחר כי כולנו אביונים מול ה'.

המבחן אם אכן הצלחנו לגלות את השורש האלקי של האביונות שלנו זו

מה מיוחד במשפט אלוקי ?

אסור לדון בערכאות של גויים, אפילו כאשר בדין הזה הם דנים כמו חוקי התורה. הסיבה לכך שב'חוקי האלקים' ה' הוא זה שנותן ערך לכל דבר במציאות, ולא האדם

רעויות ובאומד הדעת" (רמב"ם גזילה ואבירה ו, ג, וראה רש"י על הגמרא שם).

היה אפשר לחשוב לפי הגמרא הזו, שעדיף לדון דווקא לפני דיינים גויים. כלומר לא רק בדינים שבהם דיינים גויים דנים כמו התורה, היה אפשר לחשוב שאפשר ללכת אליהם, אלא אפילו כאשר הם לא דנים כמו התורה, אלא לפי שכל אנושי, היה מקום לומר שעדיף ללכת לפני דיינים גויים, כיוון שדיינים גויים מתקנים עוולות ומצילים עשוק מיד עושקו ביתר קלות מאשר דייני ישראל.

אם כן, מתעצמת השאלה שנשאלה בהתחלה: למה לא ללכת לדון לפני דיינים גויים?

משפט של גויים – לתיקון עוולות, משפט של יהודים – לדעת את רצון ה'

התשובה היא שיש הבדל מהותי בין משפט של גויים, משפט של שכל אנושי, למשפט של יהודים:

במשפט שבו דנים על פי שכל אנושי, המשפט נועד להציל מעוולות. מי שלומד משפט מסתכל על המציאות, ובודק אילו קשיים או מריבות ודיונים עולים מהמציאות, ואילו עוולות לעלות

על הפסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" אומר רש"י בשם חכמינו "לפניהם ולא לפני גויים", אפילו אם הגויים דנים בדין הזה כמו התורה. מסביר רש"י שמי שהולך לדון בפני גויים מחלל את ה', ומייקר את העבודה זרה, שעל פי חוקיה דנים הגויים אליהם הוא הולך.

לפי פירוש רש"י היה אפשר לחשוב שאם הולכים לדיינים שדנים לפי שכל אנושי, ולא לפי חוקים של עבודה זרה – אין בכך בעיה. אבל באמת ההלכה היא שאסור לדון לפני ערכאות של נכרים, גם כאשר אותם נכרים אינם עובדי עבודה זרה. למה אסור לדון אצל גויים שדנים על פי שכל אנושי, ולמה זה אסור אפילו אם בדין הזה הגויים דנים כמו התורה?

משפט של גויים מוציא מידי גזלן

הגמרא בבבא קמא (קיד, א) אומרת שאם אדם נגזל על ידי גזלן יהודי הוא בדרך כלל מתייאש ממה שגזלו ממנו, ולעומת זאת אם אדם נגזל על ידי גזלן גוי בדרך כלל הוא לא מתייאש.

הסיבה לכך היא שגויים דנים "בגאווה ובזרוע" (רש"י שם), ו"הבעלים יודעים שהגויים מחזירין מיד הגזלן אף על פי שאין שם עדים שגזל אלא בראיות

מהמציאות, ופוסק את המשפט לפי השאלות והבעיות שמתעוררות מן המציאות.

אבל כאשר יהודים לומדים משפט, לומדים את פרשת משפטים או סדר נזיקין או שלחן ערוך חושן משפט, הם לא לומדים כך. יהודים לא לומדים משפט כדי לדעת איך לתקן את המציאות, אלא כי המשפט עצמו יקר בעיניהם. לכן גם אנשים שהם לא משפטנים ולא מתכוונים להיות משפטנים לומדים מסכת בבא קמא ושלחן ערוך חושן משפט וכדומה. כאשר יהודים לומדים משפט הם רוצים שיהיה להם חוש בצדק מצד עצמו, ויותר מכך, הם רוצים לדעת מה ה' רוצה ואיך ה' מסתכל על המציאות.

כאשר יהודים קוראים את פרשת משפטים, הם רואים איך ה' מתייחס לרכוש, ואיך ה' מתייחס לנזקים וכו', וזה נקרא משפט. צורת ההתייחסות של ה' לכל דבר במציאות, היא זו שנותנת לכל פרט את הערך שלו ואת המקום שלו ביחס לדברים אחרים ולערכים אחרים, ולימוד ההתייחסות של ה' לעולם נקרא משפט. משפט כזה נקרא "חוקי האלקים", כפי שאומר משה רבינו בתחילת פרשת יתרו "והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו".

משפט לפי שכל אנושי מרבה עוולות

כאשר אדם דן לפי השכל האנושי בלבד, והסיבה שבשלה הוא נזקק לדון היא תיקון עוולות בלבד, ולא השאלה מהי ההתייחסות של ה' למציאות, עצם ההתייחסות הזו למשפט יוצרת עוולות.

שכן כאשר התפקיד המשפט הוא תיקון עוולות בלבד, פירושו של דבר שהאדם יכול לעשות ככל העולה על רוחו, כל עוד הוא לא פוגע במישהו אחר. צורת ההתייחסות של המשפט האנושי למציאות מחנכת את האנשים שהמטרה של כל אדם היא לקחת כמה שיותר בשביל עצמו, אלא אם כן זה פוגע באחרים, כמו למשל 'זכויות הפרט' וכדומה.

במשפט על פי שכל אנושי מה שנותן ערך וחשיבות לכל דבר זה הרכושנות של האדם: המשפט בוחן כמה הדבר חשוב לאדם, ועד כמה הוא מעורר את התאוה של האדם, וכמה יכאב לאדם אם יקחו לו זאת וכדומה, ולפי זה קובע את החוקים. כיוון שהאדם הוא זה שנותן את הערך למציאות, האדם גם מרגיש שהוא יכול לקחת וטוב שהוא יקח מה שהוא רוצה מהמציאות, אלא שעליו לשים לב שיש גם אנשים נוספים שעליו להתחשב בהם.

לעומת זאת כאשר המשפט הוא לפי חוקי התורה, מה שמייקר את המציאות זה לא הרכושנות והתאוונות של האדם, אלא היחס של ה'. כל דבר מקבל את הערך שלו לפי איך שה' מתייחס אליו בתורה, ועל כל אדם לקחת מהמציאות לפי השאלה האם זה טוב בעיני ה' או לא, ולא רק לפי השאלה האם זה פוגע באחרים או לא.

לכן חלק מהתפקיד של בית הדין הגדול בירושלים הוא לקבוע הלכה, ולא רק לדון ולהכריע בדיונים בין אנשים, כפי

של ה' למציאות. לכן אסור ללכת לדינים של גויים, אפילו כאשר בדין המסויים הזה הם דנים כמו חוקי התורה.

יהי רצון שנזכה שמתן תורה יהיה מוחשי ועומד מול עינינו בצורה חזקה, כך שנרגיש שהיחס של ה' הוא זה שמייקר את המציאות ומייפה אותה, וגורם שהיחס למציאות לא יהיה יחס של רכושנות ומריבות. מתוך זה נלמד את פרשת משפטים כמביאה ומבארת את היחס של ה' לכל דבר במציאות, ועל פי זה נחיה במציאות טובה ומתוקנת, מציאות שמתנהלת על פי היחס של ה' אליה.

שכותב הרמב"ם (ממרים א, א) "בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל". כי משפט התורה לא בא לתקן עוולות כחלק מבעיות שמתעוררות מהמציאות, אלא בא להגיד את רצון ה', וזה מה שמתקן את העוולות.

משפט שבו השופט קובע את הדין על פי הסבירות של השכל האנושי שלו, ולא לפי יחס מדויק של רצון ה' – יכול לפעמים להוציא מגזלן ביתר קלות, אבל גורם לשופט לעשות במציאות ככל העולה על רוחו. כשם שמערכת משפט שהולכת לפי השכל האנושי מחנכת את האנשים בחברה לרכושנות, כך היא מחנכת את השופטים ל'רכושנות', כלומר לחשוב שהמשפט הוא שלהם, והם יכולים לקבוע את החוקים על פי רצונם וכבודם ועמדותיהם.

לפי כל זה מובן למה לא הולכים לערכאות של גויים, אפילו בדין שבו הם דנים בדומה לחוקי התורה: כאשר האדם הולך למשפט שבו דנים לפי השכל האנושי, הוא הופך את השכל האנושי להיות כמו עבודה זרה, ואומר שהיחס של השכל האנושי למציאות חשוב יותר מאשר היחס

וצדיק יסוד עולם – חלק ו

מהי נקודת ההבדל בין הנצרות לבין האמונה שלנו בצדיקים? למה הנוצרים חושבים שאנו בני השטן? שתי תקופות מקבילות בישראל ובעמים של נוכחות ה' בקרבנו

אהבת ישראל – להשפיע מסירות נפש

סיום אות ב' לגבי נשמה כללית

הרב מסביר פה שנשמה כללית היא זו שנותנת את הכח למסירות נפש, ובכך הצדיק בעל הנשמה הכללית הזו נקרא 'הלב של כל ישראל'. מה הכוונה שהוא הלב של כל ישראל? שהוא נותן להם חיות. ומה הכוונה חיות? חיות זו מסירות נפש. ולהנחיל מסירות נפש זו אהבת ישראל באמת.

היה אפשר לחשוב שאהבת ישראל באמת הכוונה שהוא דואג לצרכים של האנשים, ל'בני חיי ומזוני', אבל פה הרב מסביר שנשמה כללית הכוונה נשמה שנותנת חיות ועושה שיהיה הרבה חיות לעם ישראל. 'חיות' היינו שנמצאים כל הזמן בזרימה, כמו שהדם זורם בכל האברים. והזרימה נובעת מכך שיש 'רצוא ושוב' בכל עת, ה'רצוא' הוא של מסירות נפש, ועל ידו יש 'שוב'. הרצוא ושוב הזה גורם לכך שכל הזמן יש דפיקות בלב, וכל הדפיקות שיש בלב מורגשים בכל אבר מאברי הגוף. הדופק הזה הוא ביטוי לרצוא ושוב, לכך שהדברים לא קפואים אלא כל הזמן יש חיות.

מה הכוונה שכל הזמן יש חיות? שאין מציאות קיימת, אלא יש כל הזמן

דיברנו פעם קודמת על 'נשמה חדשה' ו'נשמה דאצילות'. כעת נעבור לבאר את התכונה השלישית – 'נשמה כללית':

בהיות נשמת הצדיק "נשמה כללית" ("יסוד עולם") קשור הוא בעצם לכאו"א מכלל ישראל (ע"ד יהושע, תלמידו של משה, דהיינו סוד כחו של משה להשפיע לעם שברגליו וד"ל, עליו נאמר "איש אשר רוח בו", שיכול להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'). בבחינה זו הצדיק הוא הלב של כל ישראל (שהם הלב של כל העולם כולו, כידוע בספר הכוזרי) המרגיש כל כאב מכאבי אברי הגוף ומחלק שפע וחיות לכל או"א ("פליג לכל שייפין"). בבחינה זו הצדיק הוא אוהב ישראל באמת, וכמרדכי היהודי ("איש יהודי" סתם) "דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו". הוא משפיע בעם את רוח המסירות נפש על קדושת שמו יתברך (כמו בימי מרדכי ואסתר) ועל ידו "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" (וכפרוש חז"ל "אורה זו תורה וכו').

תנועה, והתנועה היא של מסירות נפש לקב"ה, ולאחר מכן חיים שהקב"ה מחייה אותנו.

הנקודה הזו מתקשרת למה שהרב אמר קודם, שדופק החיים של היהודי הוא שהכל אלקות ואלקות הוא הכל. ההרגשה הזו שאני כל הזמן בתנועה של דופק החיים, זה מה שהצדיק נותן לכל היהודים, לכלל ישראל. הצדיק נותן להם תחושה של חיות. אם יש להם 'בני חיי מזוני' אין להם הרגשה של חיות, כי חיות נובעת מכך שיש להם תחושה של מסירות נפש. מכך ישנה חיות באמת.

נגיד את הדברים על דרך השלילה: אם אדם חי כך שכל הראש שלו הוא 'בני חיי מזוני', הכוונה שבעצם הוא רוצה לשרוד. ולשרוד זה לא נקרא לחיות. לחיות היינו שאני לא רק משמר את החיים שקיימים בתוכי, אלא שאני מתחיה כל פעם מחדש. זו המשמעות האמיתית של חיים. חיים הם לעולם מתחדשים, ולכן הלב כל הזמן דופק. זהו דופק החיים.

אות ג.

ההבדל מהנצרות

והנה מפשטות דברי הרבי שליט"א הנ"ל [הוא כתב את זה לפני ג' תמוז תשנ"ד], אין הוא בא לחדש בענין "עצומ"ה וכו'" יותר מאשר נאמר

אודות רשב"י [מה שהרבי מביא בשיחה, שראינו בתחלת המאמר], ר' יצחק בר' אלעזר, מלאך בשעת השליחות ומשה רבינו כנ"ל^א.

ובהיות כן, אין כל חדש בעצם [הרב מסביר שהרבי לא בא לחדש שום דבר, אין שום חידוש במה שהרבי אומר].

כעת אני רוצה לקרוא את הסוגריים, שכדאי להבין אותם טוב:

(משא"כ, להבדיל ריבוא רבבות הבדלות עד אין קץ, מן הדעות הכוזבות המגשימות את האלקות בגוף אדם ע"מ לעבדו כעצם נפרד [הרב וודאי רומז פה גם לנצרות. שאלה: למי עוד הוא מתכוון? תשובה: להמן, אנחנו כבר עוד מעט מתקרבים לפורים...], שאין לך "ממוצע המפסיק" גדול מזה.

האמירה שהאלקות נמצאת בתוך גוף אדם, זהו הממוצע המפסיק הכי גדול. אין זה דומה לא לפרעה ולא לנבוכדנאצר, ואפילו המן לא דומה לנצרות. זה לא אותו דבר. ולכן העיקר מבחינתנו הוא כמו שהתופעה הזו בנצרות.

באותו זמן של התפתחות הנצרות, בעם ישראל התפתחה תופעה מקבילה. מה הכוונה שנהייתה הקבלה? כל ההתפתחות של תורה שבעל פה שהייתה באותו זמן קשורה לאמירה שהאלקות נמצאת בתוך האדם.

לכן צריך להבין את ההבדל בין איך שאומרים זאת בנצרות לבין איך שאומרים

^א [כעת ישנם סוגריים ארוכים שדילגנו עליהם].

זאת בעם ישראל. והכי קל להבין זאת על ידי שמתבוננים בהתפתחות שהייתה בצורה כשרה ביהדות.

בעם ישראל לפני תקופה זו של תורה שבעל פה הייתה נבואה, והגילוי אלקות בעיקר היה משהו שמגיע מלמעלה וגורם לאדם להשתגע (כך מתואר על הנביא) ולהיסחף אחר גילוי האלקות.

אבל תורה שבעל פה מבטאת שהקב"ה מתגלה בתוכנו, שאנו אומרים שיש משהו אלקי בתוכנו. כמו הויכוח הידוע בין רבי אליעזר לרבי יהושע², ממנו עולה שמה שאנו אומרים פה למטה הוא מה שחשוב.

ובאותו זמן מתפתחת הנצרות במקביל בעולם. אם אני מסתכל על אלה שעבדו עבודה זרה לפני כן, הם לא עשו את האלקות אנושית, אלא עשו את האנושות אלקית. את האיש אותו הם עובדים עשו לאלקי.

ניתן דוגמה: אני לא מכיר לפחות, שבאגדות שיש לנוצרים על אותו האיש מסופר שהוא לא היה עושה צרכים כמו פרעה. על נבוכדנאצר כתוב "אדמה לעליון", על חירם "מושב אלקים ישבתי", על פרעה "לי יאורי ואני עשיתיני", והכוונה שהאנושי הופך להיות אלקי. אבל כאשר מסתכלים על הנצרות, היא באה להגיד הפוך – שהאלקי הפך להיות אנושי.

וזה ממש ההבדל בין זמן הנבואה לזמן של תורה שבעל פה. שהזמן של הנבואה הוא שהאנושי פתאום מתרומם

ונסחף, יוצא מכליו בגלל הגילוי של האלקות. ותורה שבעל פה עניינה שהאלקות מצטמצמת ויורדת לתוך האנושי. גם בקדושה וגם בסטרא אחרא נוצר שינוי, וזהו שינוי מקביל.

בשתי התקופות הללו בעם ישראל אנחנו מאמינים בה' אחד ומאמינים שיש קשר בינינו לבין הקב"ה, בין שני הקצוות הללו.

בזמן הנבואה הכוונה שהאנושי נהיה יותר אלקי, ובזמן תורה שבעל פה האלקי נהיה יותר אנושי.

ובסטרא אחרא נוצרה תופעה מקבילה, ועל כך מדבר הרב פה:

הממוצע המפסיק בנצרות

שאינ לך "ממוצע המפסיק" גדול מזה.

הוא לא ממוצע מחבר, הוא ממוצע מפסיק. איפה אני הכי רואה שהוא מפסיק? שבסופו של דבר ההסתכלות היא שהבורא מייצג את הרע, והאדם מייצג את הטוב. ההסתכלות הזו מראה עד כמה הוא ממוצע מפסיק.

ממוצע מפסיק הכוונה שהוא כל כך מפסיק עד שבסוף לא רואים אלקות. לאור הממוצע הזה, כאשר אני חושב על האלקות אני רואה אותה בצורה מאוד מוזרה, כך שאני רואה שהרע הוא משהו אלקי והטוב הוא משהו אנושי. בנצרות ההסתכלות היא שהאלקות שבתוך האדם היא כביכול הטוב והרחמים שיש במציאות.

² הוא מופיע בהקשרים רבים בש"ס, העיקרי ביניהם הוא לגבי "לא בשמיים היא" (ב"מ נט.).

כי הם הולכים עם מוט כמו חכה כזו ענקית ויש לה בסוף גחלים, והם דוחקים בהם להשתחוות לשתי וערב.

ככה סבא שלו ואחותו עוברים את הכל, מגיעים לבמה שם, ומקרבים אותם לאש ומציעים להם, וכל פעם מתועד מה הם אומרים לסבא שלו ומה הוא אומר להם. הוא כמעט עומד להישבר, והאחות צועקת לו לא להישבר. היא נמצאת מימינו וצועקת לו – והוא מתחזק.

בשלב הזה הכותב של התיעוד מפסיק את התיאור המעשי, והוא כותב משהו כמו הערת העורך כזו, הוא כותב ככה (בערך): "אני לא יכול שלא לכתוב את מה אני חושב על מה שקורה פה. רואים בעין שהם בני השטן, כי יצור אנוש לא יכול לעמוד בדבר כזה".

אנחנו יודעים שיש לנו נפש אלקית, ומבחינתנו זה ההסבר לתופעה הזו. ואותו גוי כותב שההסבר הוא שאנו בני השטן. למה הוא חושב ככה? כי אם אתה מאמין באלקים, כיצד אתה מוכן להצדיק כאלה ייסורים? אם אתה מוכן להצדיק כאלה ייסורים, סימן שאתה הבן של השטן ולא הבן של אלקים. הכל הפוך מאיך שאנו היהודים חושבים. לפי המחשבה של אותו גוי, אם אתה מוכן להצדיק כאלה ייסורים – סימן שאין לך אפילו טיפה של רחמים, ואתה הבן של השטן. זה הראש של הגויים. ומה אנחנו אומרים? בדיוק הפוך! הקב"ה רחמן לגמרי, ואם יש לי ייסורים, החסד הכי גדול שהקב"ה עשה איתנו הוא שהוא נתן לנו כח להגיד שהוא רחמן, לא משנה מה עובר עלינו. זו החמלה, זה הכח שה' נתן לנו.

למה כל כך הרבה רוע יצא מהדת הזו? כי בסוף הם חושבים שהבורא ברא את הרע, וסובל היסורים והחומל והמכפר הוא הכאילו אלקות שנמצאת בתוך המציאות, בתוך האדם. ברור שזהו ממוצע מפסיק, זה מייצר שאין גישה לאלקות. ממוצע כזה עושה ענן גדול כך שאתה בכלל לא יכול לצייר אלקות.

בני השטן

נספר סיפור יפה מאוד שסיפר לי יהודי ממקימי ארגון "ערכים" (פעם כשהייתי אצל הרב יצחק הוא נכנס וסיפר הרבה סיפורים מעניינים):

הוא סיפר שהוא צאצא של אנוסים בספרד מהאינקוויזיציה. את סבא שלו העלו על המוקד. והוא סיפר שיש תיעוד מדהים של האירוע שהתרחש שם. אמנם אי אפשר כל כך להגיע לתיעודים הללו, אבל הוא הצליח להיכנס לשם ולקחת את התיעוד שמתאר איך הרגו את סבא שלו.

אותו אדם סיפר שהסיבה שבגללה הרגו אותם הייתה בגלל שכתבו ברמז לקהילה שם שמחר תענית אסתר, ושיזכרו לצום (שיהיה לכבוד מרדכי היהודי). עלו עליהם, והעלו למוקד אותו ואת אחותו יחד.

הוא סיפר שתפסו אותם והוציאו אותם מבית התיפלה שלהם לבמה בעיר, למקום שהיה המוקד. הכל שם מתועד לפרטי פרטים, מה היה בכל שלב – על מה תפסו אותם, איך תפסו אותם, איך שפטו אותם ולאיפה מובילים אותם. יש שם תיאור של כל המסלול בו הם הלכו.

הנוצרים מחזיקים את השתי וערב שלהם, ואומרים להם – 'אתם יכולים להתחרט'. מדובר בייסורים מאוד גדולים,

אינה דומה למידת הרחמים שהאדם מגלה כאשר אין לו ייסורים. הגילוי בשנת הייסורים עוצמתי יותר, הוא משהו אחר לגמרי. האדם חושב שה' רחמן לא משנה מה הוא עובר, הוא באמת הופך את המציאות להרבה יותר מתוקנת.

שאלה: במיתת הצדיקים שמכפרת, הצדיק חושב שה' רחמן? הרי הוא מת. **תשובה:** בכך שהצדיק מוכן למות בשביל עם ישראל הוא מגלה את מידת הרחמים שלו. זה צד אחד.

חוץ מזה, עכשיו בזמן הפטירה שלו כשהוא עולה למעלה – העליה שלו למעלה בעצמה מכפרת. מה הכוונה? כמו שכתוב (אגרת הקדש) שלאחר פטירתו הצדיק הוא "יתיר מבחיוהי" – מדברים עליו יותר, מספרים עליו יותר. ובצדקות שלו הוא רוצה לגלות כמה ה' צדיק, הוא מצדיק את ה' תמיד. ויש לכך השפעה גם כאן, כאשר הצדיק מתעלה עולים גם כאן.

שאלה: איך באמת זה רחמים? **תשובה:** נעזוב את השאלה הזו כרגע, זה נושא אחר. עיקר מה שרציתי להגיד זו הנקודה שהרב אומר שהנצרות (שבעיקר אליה הרב מכוון פה) היא ממוצע מפסיק.

למה הבאתי את הסיפור הזה? הוא מאוד ממחיש שמה שאנו רואים כנפש אלקית, הגוי רואה כשטן. הוא לא יכול לפרש זאת אחרת. כאשר שמעתי את הסיפור לראשונה, לקח לי זמן להבין מה הגוי הזה חשב. מה הרעיון.

הרי נסתכל בעיניים הכי פשוטות: מי נראה פה שטן? איך הוא רואה אותו בזה שהוא עומד ולא מוכן להמיר את דתו, כמקור הרוע? לקח לי זמן לתפוס את זה,

זו המשמעות לאמירת י"ג מידות הרחמים שאמרו על כך חז"ל ש"י"ג מידות הרחמים לא חוזרות ריקם". הכוונה של י"ג מידות הרחמים היא שאנו מסוגלים להגיד שהקב"ה רחמן. אנחנו אומרים כל כך חזק שהוא רחמן, שאין שום ייסורים בעולם שיכולים להקטין את י"ג מידות הרחמים.

שאלה: למה זה מידת הרחמים? לכאורה זו מידת הגבורה. **תשובה:** עוד פעם, העובדה שאני מצדיק את הייסורים, ואומר שהם נובעים מרחמנות – זה גילוי של רחמי ה'. אם אתה מסתכל שיש לי כח לא להשתחוות – זו אכן מידת הגבורה. אבל אם אתה מצדיק את הדין, אפילו בכאלה ייסורים, זה גילוי של מידת הרחמים. השאלה היא על מה אתה מסתכל.

אז את כל זה סיפר היהודי הזה.

שאלה: 'אותו האיש' גם כן סבל והצדיק? **תשובה:** הפוך! קודם כל, מה שהוא אמר – לא היה ולא נברא ממילא. אבל מה שהם אומרים הוא המצאה של אחר כך, שגם לא ברור מי המציא, שגם יכול להיות שהיהודים המציאו, מסתמא היהודים המציאו והנחילו להם גם את השטות הזו. מה שהם אומרים הוא הפוך, ש'אותו האיש' 'חליינו הוא נשא', שכאילו את כל השטויות שהבורא עשה הוא לוקח על עצמו. זה בדיוק הפוך. לטענתם – הבורא עשה הרבה רע, והוא לקח על עצמו לסבול את כל הרע הזה.

מיתת צדיקים מכפרת

שאלה: מה הכוונה אצלנו שמיתת צדיקים מכפרת? **תשובה:** היא רוצה לגלות את ה' ולא את ההתגלות שלנו. מידת הרחמים שהאדם מגלה כאשר יש ייסורים

שהסיבה לכך שהוא מסתכל עליו ככה היא משום שהוא מסתכל על זה שאם אני מצדיק את ה' כאשר יש יסורים כאלה הרי זו הוכחה שאין לי בפנים שום חמלה.

ויש בכך באמת משהו אמיתי, ש"כל האומר הקב"ה ותרן יותרו מעיו" (ב"ק נ, א). אנו לא מוכנים להיות וותרנים. אז כאשר הגויים רואים את היהודי הזה, הם רואים שהוא לא מוכן לוותר, והם רואים אותו כמו שטן. בעצם, מה חושב היהודי הזה? שהאלקים בשמים אוהב אותו. ושאלקים לא מוותר, הוא צריך להיות עם זה לגמרי. אז בעצם יוצא שהוא מאמין בשטן.

לכן הנצרות היא ממוצע המפסיק. ממוצע המפסיק כלומר שהוא מייצר הפסק, שהוא גורם לכך שאי אפשר לראות בכלל את האלקות.

הבעיה של הנוצרים – שאומרים שיש רק אחד

הרי אצלם תופעה זו היא חד פעמית
[זהו חידוש מאוד חשוב מה שהרב כותב פה], **ואיננה נחלת רבים** [העובדה שהנוצרים חושבים שיש רק אחד כזה – זו הבעיה. אם הם היו חושבים שכל היהודים כאלה, המצב היה בסדר. הבעיה שהם חושבים שרק יהודי אחד הוא כזה.

מה הכוונה? אם הם היו חושבים שכל היהודים הם אלקיים, הם היו חושבים את זה קצת אחרת. אבל אם הם חושבים רק על אחד, ואין זה נחלת רבים – זה בעיה. למה זה קשור ליחיד ורבים?

זה מצחיק, כשקוראים את זה צריך לראות כמה העניין הזה חריף: באופן פשוט

כשאני שומע אמירה כזו, שהאדם הוא אלוקי, אני חושב לעצמי – אסור להגיד ככה. אסור להגיד שהאלקות בגוף אדם. אבל הרב אומר – לא, הבעיה היא שאומרים זאת רק פעם אחת, ואם אתה אומר זאת הרבה פעמים זה בסדר. זו לא המחשבה הפשוטה שלנו.

הרב רוצה להגיד שאם אני אומר זאת פעם אחת זה באמת הופך להיות עבודה זרה; ואם אני אומר שזה הופך להיות נחלת רבים זה באמת ממוצע המחבר ולא ממוצע מפסיק.

למה? בסוף זהו ווארט בעלפית', מאוד פשוט: אם אני אומר שזהו רק אחד, פירושו של דבר שאני כל הזמן תלוי בו. ולהגיד שאני תלוי בו זה אומר שבעצם הוא מפסיק ביני לבין למעלה. אבל אם אני אומר שזו נחלת הרבים – הוא לא מפסיק בכלל ביני לבין הבורא. למה הוא לא מפסיק? כי אני לא צריך אותו, גם אני כמוהו.

אז אם אני אומר שיש רק אחד שהוא אלקי, בעצם מה עשיתי? עשיתי שהוא יהיה ממוצע המפסיק. זה עצמו שאמרתי שזה רק הוא, הפך להיות ממוצע המפסיק.

הממוצע בשביל השוב

שימו לב לשינוי שקורה פה ממה שהרב הסביר קודם: קודם מה הרב הסביר? הוא הסביר שיש פה נשמה חדשה ונשמה דאצילות ונשמה כללית, ופתאום זה הופך להיות כולם לגמרי. פתאום הוא אומר שזה

כולם. אז לאיפה נעלמה הנשמה חדשה
נשמה דאצילות ונשמה כללית?

לכן זה קשור למה שדיברנו קודם.
השאלה היא אם אתה מדבר על הרצוא או
על השוב. אם אתה אומר שבשביל הרצוא
אתה צריך את הממוצע, זה באמת ממוצע
המפסיק. אך אם אתה אומר שאתה צריך
נשמה כללית בשביל השוב, בשביל איך
להתייחס בתוך המציאות – זה משהו אחר,
זה בסדר.

אבל אם אתה צריך נשמה כללית
בשביל הרצוא, שאני צריך אותה בשביל
להיות מחובר לקב"ה – אסור להגיד שאני
צריך ממוצע. כל אחד מחובר לקב"ה ישיר
לגמרי.

שם שמיים שגור בפי כל – ראייה שהצמצום לא כפשוטו

ועיין לקמן בענין "עתידיים צדיקים
שיאמרו לפנייהם קדוש"). ידוע שכאשר
יהודי פשוט אומר "השם" (גט, וכיוצא
בזה) כונתו לעצמותו יתברך ממש, למעלה
גם מהיותו יתברך אור אין סוף (לפני
הצמצום הראשון), כמבואר היטב
בדא"ח (שמכאן הראיה שעצם המאור ב"ה
נמצא – בגלוי – בכל מקום, שהרי שם
שמים שגור בפי כל)

אדמו"ר הזקן מסביר שכשהאר"י
אומר שהיה צמצום, הצמצום הוא באור ולא
במאור, ובמאור לא היה שום צמצום.
ואדמו"ר הזקן מביא לכך ראיה. מה
הראיה? זו ראיה שכאשר אתה קורא אותה

בהתחלה אתה מופתע – מה זה קשור
בכלל?... אדמו"ר הזקן אומר שהראיה היא
ששם שמים שגור בפי הכל, אפילו אצל
קטנים. העובדה ששם שמים שגור בפי
הכל, אפילו אצל קטנים, זהו סימן
שהצמצום הוא באור ולא במאור.

מאוד מפתיעה הראיה הזו. אז נסביר
את העניין. מה הוא מסביר? שכשיהודי
פשוט אומר ה', ילד קטן אומר ה', תינוק
אומר ה', אז מונח לו בפשטות הקשר עם
הקב"ה. למה זה קשור למאור ולא לאור?
כי אם נגיד שהצמצום הוא גם במאור
פירושו של דבר שהגילוי שיש קב"ה הוא
לפי גודל המודעות שיש לך. זה נקרא
הארה, שהמודעות היא זו שמייצרת את
הקשר. לא שיש קשר עצמי, אלא שהעובדה
שיש לי מודעות לשם – היא זו שגורמת לכך
שיש לי קשר לשם. אחרת אין לי קשר.
אדמו"ר הזקן מסביר שזה ששם שמים שגור
בפי הכל פירושו של דבר שהקשר לא נוצר
מהמודעות אלא הפוך, הקשר הוא פשוט
נתון בעצם הטבע, והמודעות היא רק
היכולת לבטא את מה שבפנים מתחולל
בתוך הנפש, את מה שיש בתוך הנפש
בפשטות בטבע. לכן הילד הקטן לא צריך
בכלל הקדמות והסברים, זה פשוט לו
לגמרי.

ידע, מלא ידע. ואילו אחד שמתבונן הוא כמו ילד, הוא מרגיש בפנים משהו ועכשיו הוא מחפש להגיד את זה. זה נקרא להתבונן. לכן אם האדם רק לומד חסידות, הוא לומד הרבה ידע – הוא לא מקיים את מה שהחסידות באה ללמד אותו, שהוא צריך להתבונן. להתבונן היינו שהוא צריך לקחת את מה שיש לו בפנים ולמצוא לו שפה כך שהוא יוכל לבטא זאת. אבל אם הוא בלי זה, הוא לא מייצר מבפנים אלא רק אומר את הידע – זה לא מספיק. לכך קורא אדמו"ר הזקן התבוננות בגדולת ה'.¹

שאלה: זו התבוננות במה שהוא למד. **תשובה:** זו התבוננות בגדולת ה', ממש לא במה שהוא למד. לא צריך ללמוד בכלל שום דבר. הוא צריך להתבונן בגדולת ה', ושזה יבוא ממנו לגמרי. כל מה שהוא למד רק עוזר לו שיהיה לו יותר בנחת, כי מאוד קשה להתבונן בלי שום עזרה.

כמו שאם היית לוקח ילד ושם אותו בלי אנשים והוא היה צריך להמציא את השפה לבד, הוא היה מגיע לדברים מאוד דלים. הוא לא היה מצליח באמת, זה היה דל מה שהוא מגיע אליו. אבל כשהוא בסביבה של מבוגרים שיש להם כבר שפה – הוא יצליח הרבה יותר. אותו דבר פה, אם אתה לא לומד זה יהיה דל... זה לא מספיק.

דיברנו על כך בהתוועדות כ"ד טבת², שאלו שם על התבוננות בגדולת ה', ואמרנו שצריך להתבונן לא מפי ספרים ולא מפי סופרים, ככה אדמו"ר הזקן אומר בתניא (פרק מב). אם אדם לומד חסידות והוא לא מתבונן בעצמו, הוא כאילו מנסה לקנות ידע. אם אדם מתבונן בתוך עצמו ולא בצורה של לימוד, הוא כמו שילד קטן מנסה להביע את מה שיש בתוכו לאנשים.

כאשר אני לומד שפה בגיל מבוגר, בדרך כלל אני לומד ידע. כמו שכשאתי נמצא בחדר, אני מסתכל ומצטבר לי ידע – יש פה כך וכך ספרים, יש פה כך וכך כיסאות. אבל באמת ילד כשהוא רוצה ללמוד שפה הוא לא רוכש ידע. הוא לא לומד עוד מילה ועוד מילה, זו בכלל לא הדרך שלו ללמוד שפה. הדרך שלו ללמוד שפה היא שכמו שאני מדבר הוא גם רוצה לדבר. מה הכוונה? הוא חווה איזה חוויה פנימית. נניח הוא רואה בן אדם, רואה אבא ואמא, והוא רוצה להביע את זה. הוא חווה פה משהו, יש פה משהו מודע והוא רוצה לספר שהיה פה משהו מסוים. אז הוא מנביע מתוך עצמו את השפה שבה הוא מדבר.

אחד שלמד חסידות, הוא כמו מבוגר שלומד הרבה הרבה מילים. עוד ידע ועוד

¹ שאלה: גם בתיקון המידות? תשובה: אדמו"ר הזקן מחלק בתחילת התניא שיש שני סוגי עבודת המידות. אם עבודת המידות שלך קשורה לאלקות ממילא צריך להתבונן, ולהתבונן כך שיצא מתוכך.

² בעיקר בחלק של השאלות בסוף השיעור לא הודפס במעמקים.
¹ שאלה: זו על כל התבוננות, או דווקא בגדולת ה'? תשובה: התבוננות באלקות.

האדם קשור לעצמות

שאלה: למה הרב יצחק מביא את זה פה? **תשובה:** קודם כל הוא רוצה להסביר לך שיש קשר בין היהודי לעצמות לגמרי. אחרי שאתה מניח זאת בצורה פשוטה, אתה בעצם אומר שזה שהאדם זה מונח לו כל כך פשוט בגלל שבאמת זה הוא בעצמו.

שאלה: כתוב ששם שמים שגור גם אצל גויים.

תשובה: אתה אומר שזה גם אצל גויים, כי גם הם נבראו מאדם הראשון ו"בצלם אלקים". עיקר הבעיה אצלם שהם שכחו את זה, הם נקראים "שכחי אלהים". יש להם שורש, שהשורש שלהם הוא גם בעם ישראל, בפנימיות. רק שהם שכחו את זה בגלל החטא, חטא אדם הראשון. לעתיד לבוא יאחזו הרבה גויים בציציות של עם ישראל.

שאלה: לגבי ה'שוב' הרי וודאי שיש צדיקים מיוחדים שהם יותר ממני (כמו שרשב"י אמר שאם יש שניים זה הוא ובנו רבי אלעזר). ברצוא אני מבין שאין הבדל ביני לבין הצדיק הכי גדול, אבל שם אני בכלל לא קיים, אז זה לא משנה.

תשובה: זה לא משנה, ולכן זה לא מישור אחר מבחינתי. אז גם בשוב, כולנו

הספרים עוזרים לך. אבל כשאתה מתבונן צריך שיהיה מתוכך.

שאלה: לגבי התינוק שלומד להביע את עצמו, הרי יש כאלה שאין להם את הכישרון והם לא יודעים להביע את עצמם. **תשובה:** כי המבוגרים שסביבם לימדו אותם איך לא להביע את עצמם.

העובדה ששם שמים שגור בפי כולם, כולל ילדים קטנים, הוא דבר מפורסם שזה ככה, שגם במקומות שמחנכים לאתאיזם גמור – זו מלחמה. אתה ממש צריך לעקור מהילדים את השטות הזו.^ה

בגלל שהתינוק רוצה להגיד משהו, לכן הוא לומד את השפה. השפה היא משהו שמגיע מפנים. לכן יש קושי לכל הבינה מלאכותית ללמוד. למה זה לוקח כל כך הרבה זמן? כי שפה היא לא ידע אצל האדם. האדם לומד את השפה לא מידע אלא מרצון, מטבע פנימי. אם היא הייתה ידע פשוט היית יכול בקלות להעביר את הידע הזה למחשב. אבל זה לא ידע. בשביל שהמחשב יבין מה הטבע שלך דוחף אותך לחשוב הוא צריך שיהיה לו ניסיון מאוד עשיר כדי שהוא יוכל לחקות את זה. כי אין לו יכולת, אין לו שכל שעובד כמו השכל שלך. ממילא אין לו את היכולת לדבר, אין לו שפה. הוא לא יכול ללמוד את זה.

ראיה להיפוך. כי אתה בעצם טוען שלהיות דתי הוא משהו לא הגיוני, משהו נגד הטבע. בגלל שזה נגד הטבע אם בכל אופן זה קורה – אתה רוצה להוכיח מכך שזה הטבע... אני לא אומר שזה בכלל לא ראייה, זה טוב, אבל לא מספיק

^ה **שאלה:** יש ראייה לזה, מכך שרואים את המלחמה הגדולה הזו של כל החילוניות נגד הדתיות, ועדיין רוב העולם דתי. **תשובה:** אני יגיד לך למה אני לא כל כך מבסוט ממה שאתה אומר. כי הראיה שלך היא גם

אם היינו מחולקים אחד מהשני לגמרי לא היה מקום לדבר על שום מידה מהמידות האנושיות כמו אהבה שהיא ההתחלה של כל המידות האנושיות. אם אנחנו שני מעגלים סגורים שלכל אחד אין שום קשר, אין סיכוי לאהבה. איך באמת באה לידי ביטוי האהבה? שגם בעולם הפירוד מביאים לידי ביטוי את השורש שלנו שאנו דבר אחד. אבל אם אתה אומר שאין דבר כזה שורש אחד אלא הכל מחולק, אין שורש בכלל, אז כל אחד הוא בתוך עצמו. ואם כן, אהבה מניין?...

אותו דבר בהקשר שלנו, זה שאנו אומרים שברצואו אנו רצים אל ה' אחד וזה כולם, עושה שגם בשוב זה נחלת הכלל. אבל כדי שהעניין הזה יתיישב טוב – אני צריך נשמה חדשה נשמה דאצילות ונשמה כללית.

מצביעים על אלוקים

וכן כל יהודי כאשר פונה להשי"ת בתפלה (ובפרט באומר לנוכח השי"ת "אתה")

כמו שקראנו בפרשת בשלח שבני ישראל אומרים "זה", כל אחד מצביע ואומר על ה' "זה". להצביע ולהגיד על ה' "זה" – זה נורא מגושם. כל אחד היה יכול להראות עם האצבע ולהגיד "זה אלי ואנוהו". כך חז"ל אומרים.

למה רוצים להגיד ככה? לא סתם. לדבר לנוכח יכול להצטייר כמשהו מאוד מופשט, וכשאני אומר "זה" באצבע זה משהו מאוד מסוים. חז"ל אומרים שהצביעו ואמרו "זה", והכוונה שאמרו למי

משהו אחד בשורש. כל אחד מרגיש שהשורש שלו הוא ה'. וממילא הוא לא מרגיש שיש הבדלה גמורה לבין מישהו אחר, אנחנו אחד. **שאלה:** השוב שלנו מחובר על ידי הרצוא ולכן השוב לא מפסיק? **תשובה:** כן, ודאי.

אין שאלות פילוסופיות על ה', אלא השאלות הפילוסופיות קשורות לה'

דיברנו כבר על כך שהאדם צריך לשים לב שכל השאלות הפילוסופיות שיש לו על הקב"ה, אלו שאלות פילוסופיות שיש לו גם בלי הקב"ה. הפוך, כל הדברים שהוא לא מבין אותם הם קשורים לקשר עם ה' ולא הפוך. מה שהוא לא מבין, הוא לא מבין בלי קשר.

כמו לדוג' הזמן, שאנחנו לא מבינים את הזמן. הזמן הוא משהו לא ברור. האם יש רצף בזמן או שהוא מחולק? פילוסופים נהגו לשפוך על כך הרבה דם ויזע, ולא יצא מזה הרבה. עד שבא איינשטיין ועשה צחוק מכולם, וגם מעצמו. איינשטיין לא פטר את הבעיה, הוא רק הראה שהעולם עובד אחרת ממה שאנו חושבים. לא שהוא פטר את הבעיה הפילוסופית, הוא רק הראה שאנו לא מבינים וזהו. אבל הזמן מצד עצמו הוא חידה פילוסופית שאנו לא יודעים לפתור אותה. האם הדברים הללו מחולקים לגמרי? הזמן הוא מחולק לגמרי, מה שיש עכשיו הוא רק עכשיו, ואת את העבר והעתיד? בסוף את החלק הזה לא מבינים. אנחנו לא מחולקים אחד מהשני לגמרי.

הם מתייחסים. זה מפתיע מאוד שהם יכולים להגיד דבר כזה, זה לא פשוט.

למה יהודים הם עקשנים? כשהם מצביעים ואומרים "זה" – הם בטוחים שזה אלקים. ליהודים יש ביטחון שמה שעליו הם מצביעים הוא אלקים.¹

יהודי מרגיש שהקב"ה נמצא איפה שהוא מחזיק. הקב"ה נמצא שם חזק, ולכן הוא לא יכול לוותר על זה בשום פנים ואופן. יהודי יכול להצביע, להורות באצבע ולהגיד "פה הקב"ה נמצא" – "צריך לעשות קידוש". כשאתה עושה קידוש – הקב"ה נמצא. כשאתה לא עושה קידוש – הקב"ה בורח. כך יהודי תופס חזק את הקב"ה.

מתכוון לעצמותו יתברך ממש שלמעלה מכל שם ואות וקוץ וכו' – "אליו ולא למדותיו"

מה שהרב אמר קודם על צדיקים, עכשיו הוא אומר על כוונות:

(כל הכוונות הפרטיות הן בדרך "שוב", ע"מ להמשיך שפע וכו', לאחר ה"רצוא" אל עצמותו יתברך ממש, כנודע.

כאשר האדם מתפלל הוא לא מתפלל אל איזו כוונה מסוימת. ודאי שלא מתפללים למידות, אבל גם לא לשמות. לא

מתפללים אל השם, אלא אומרים – 'זה השם שלו', של הקב"ה בעצמו. מה שאני עושה ברצוא, הוא בעצמות. והשוב הוא איך העצמות מתגלית.

עצמותו יתברך הוא נושא הפכים וכל יכול באמת (מה שאין כן אור אין סוף סתם, שהוא כח הבלי גבול בלבד, שאכן מסתתר בהגלות כח הגבול על ידי הצמצום, כמבואר בדא"ח.

מה הרב מסביר פה? הוא מסביר שביחס לאור אין סוף כתוב שיש צמצום, ופירושו של דבר שכדי שיתגלה כח הגבול צריך שכח הבלי גבול ייעלם, יהיה מוסתר. אך כל זה ביחס לאור אין סוף, ולא ביחס לעצם. לעצם לא מפריע לא הסופיות ולא האינסופיות. אבל לאור אין סוף הגבול מפריע, ולכן צריך להסתיר את האור אין סוף כדי לגלות את כח הגבול שבעצם.

המודעות מסתירה על העצמות

המודעות עצמה של האדם היא בעצם הדבר שהאדם צריך להתגבר. כשהאדם מודע הוא מבין משהו, אך כשהוא מבין משהו הוא מבין רק את מה שהוא יכול שייתפס בתוכו. ממילא המודעות נועדה להיות כלי כזה שעל ידו האדם יכול להסיר את הדעת מהעצמות.

החתם סופר החשיב את הקנאות למצוות ואפילו להנהגות, ופה רואים שאפילו להנהגה שהיא טעות.

ההמשך של הסיפור מאוד יפה, שמאז החתם סופר קיבל על עצמו לעשות קידוש בבית שלו, לאחר שהוא עשה קידוש בבית הכנסת. כך הוא קיבל על עצמו, הוא החליט שמאז הוא עושה קידוש בבית. זה הפך להיות הלכה למשה מסיני אצל ה'תורת משה', ר' משה סופר.

¹ יש סיפור יפה על החתם סופר, שהוא היה עושה קידוש בבית הכנסת, ואחרי הקידוש פעם אחת יצא מבית הכנסת והלך לאיזה בית. החתם סופר בא ליטול ידיים בלי קידוש, אז האשה שם התחילה לצעוק – כיצד אפשר לאכול בלי קידוש? אז החתם סופר אמר להביא לו לעשות קידוש. תמהו על ההנהגה הזו, והחתם סופר אמר – בזכות נשים שהן כאלה קנאיות ושום דבר לא מבבל אותן, בזכותן נגיע לימות המשיח.

אמנם גם אצלנו זה לא כזה מפריע... מה הכוונה גם אצלנו? אם אני אומר אחד ועוד אחד שווה שתיים זה נכון, ואם אני יגיד אינסוף ועוד אינסוף שווה שני אינסוף לא יהיה כזה ברור, כי יכול להיות שיהיה שווה שלוש אינסוף...

(שעל כן כל האומר שאין השי"ת יכול להרכיב בלי גבול וגבול בהדיא ובגלוי לעין כל, כופר בכח עצמותו ר"ל

שאלה: הרב מתכוון פה למי שחולק על כך שהצמצום לא כפשוטו? **תשובה:** בעיקר מכון פה על מי שמדבר על השיחה של הרבי. לא במקרה זה הלך ביחד, אבל זה לא בדיוק אותו דבר. זה יותר חריף מאשר צמצום לא כפשוטו. הרבי גם מציין בפירוש שמה שהוא אומר הוא יותר חריף. אבל פה ההתייחסות הספציפית היא על ההתנגדות לשיחה הזו של הרבי.

באמת גם סתם פלא, מבחינה כמותית כמות הספרים, הידע, השעות והזמן שגדולי החסידות, נשיאי חב"ד, עסקו בעניינים האלה; ואלה שחלקו פה אני לא יודע אם הם הקדישו לכך יותר משעתיים-שלוש בחיים שלהם, שהרי זה ביטול תורה.

גלוי השכינה שדברה "מתוך גרונו של משה", כמו גלוי ה"אני" העצמי של הלל הזקן שהתבטא "אם אני כאן הכל כאן" (דקאי על "שכינתא דאיקרי אני"

כאשר הלל הזקן אומר "אם אני כאן הכל כאן", 'אני' זו השכינה שנקראת 'אני'. אבל ברור שהוא התכוון לעצמו. לפחות אצל חסידים זה ברור. חסידים הם לא מספיק למדנים, אם זה כתוב – זו הכוונה. ברור שכאשר הלל אומר זאת הוא רוצה

עצם העובדה שיש לי עצמאות ומודעות היא הנפרדות מה', וזה הפלא הכי גדול. ביחס לכל הבריאה, המודעות של האדם היא ודאי הפלא הכי גדול.

הזהר מתאר את מעשה הבריאה אחרת מכפי שאנו רגילים. הזהר אומר שמה שכתוב "ויאמר אלקים נעשה אדם" הוא אחרת מכפי שכתוב "ויאמר אלקים יהי אור".

"ויאמר אלקים יהי אור" הכוונה שהוי' שלמעלה מזה מצווה לאלקים שיעשה שיהיה אור. כך הזהר מתאר זאת. אבל ב"ויאמר אלקים נעשה אדם" זה עובד הפוך, אין פה ציווי של הוי' לאלקים, אלא רק אם אתה רוצה – תעשה.

הזהר כותב שמאז שאלקים אמר "נעשה אדם" היה פירוד. עד אז לא היה פירוד. ה' ברא את הכל, אמר שזה יהיה ופשוט נהיה. אבל פתאום כאילו יש אפשרות שזה יהיה כביכול עצמאי. למרות שרק במודעות שלנו נראה עצמאי.

אין לנמנע טבע קיים בחיק הבורא

ו"אין לנמנעות טבע קיים בחיק הבורא".

מה פירוש המשפט? זהו ביטוי מהראשונים. 'נמנעות' היינו נניח שאחד ועוד אחד לא יכול להיות שווה שלוש. זה נמנע. אי אפשר שאחד ועוד אחד יהיה שלוש. אז הראשונים אומרים ש"אין לנמנעות טבע קיים בחיק הבורא". אצלנו הנמנעות הם טבע קיים, טבע אצלנו שיש נמנעות. אבל אצל הבורא אין לנמנעות טבע קיים. לא מפריע לו שיהיה נמנעות. שיהיה אחד ועוד אחד שווה שלוש לא מפריע לו.

להגיד שהקב"ה נמצא בתוך היהודי, לא בתוך האבנים והעפר.

ועזי"ל שמרמז לאותו "אני" של הקב"ה בו נאמר "אני אמרתי אלקים אתם" (ד"ל)

ה'אני' שה' אומר הוא "אני אמרתי – אלקים אתם". חז"ל אומרים (ראה ויקרא רבה כד ט) מ'אני' של פרעה אתה למד על 'אני' של הקב"ה – שאם ה'אני' של פרעה גרם ליוסף שהיה עבד להפוך למשנה למלך, אז מה יקרה כשה' יגיד אני ה' אלקיכם? שתהיו אלקיים... כשיתגלה האני של ה', כל אחד מאיתנו פתאום יגלה שהוא חלק מהאני של ה'

וכן הגלויים המבוארים בדרשות רז"ל: "מאן פני האדון הוי" דא רשב"י ו"והוי' בהיכל קדשו' דא ר' יצחק בר' לעזר כו'", כל עיקר גלויים אלה הוא לגלות לעין כל שהוא יתברך "נושא הפכים", בלי גבול וגבול כאחד, דהיינו גלוי כח עצמותו יתברך ממש, שלמעלה מעלה מ"סובב" (אור אין סוף) ו"ממלא" (גלוי אור הקו, כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה).

הכנעה-הבדלה-המתקה

במאמר הזה נסביר באופן תמציתי את שלושת השלבים של סדר העבודה וההתבוננות של מורנו הבעל שם טוב, הכנעה-הבדלה-המתקה, שעליו כתוב שהוא "כלל גדול". סדר העבודה הזה התפתח מאוד אצל מו"ר הרב יצחק גינזבורג ונעשה לאבן יסוד בעבודת ה'.

סדר העבודה של הכנעה-הבדלה-המתקה הוא סדר של התייחסות האדם לרצונות הלא טובים שבו, שמפריעים לו לעבוד את ה', ולרצונות הטובים שבו, שמדרבנים אותו ומכוונים אותו לעבוד את ה'. או בניסוח אחר, הסדר של הכנעה-הבדלה-המתקה הוא סולם שבו האדם עולה מהזדהות עם הרע להזדהות מלאה עם הטוב האלקי.

ומה אסור, ולאחר מכן הוא מתאמץ לעשות את מה שמוטל עליו לעשות ולהתרחק ממה שאסור. ככל שהאדם מתאמץ לעשות את המוטל עליו, ולהתרחק ממה שאסור לו לעשות, כך הוא מזדהה יותר עם רצון ה' ועם דרך החיים שכתובה בשלחן ערוך, והוא לא כל כך חש אותה כחיצונית לו. כלומר לפי התפיסה הראשונית שלנו, סדר עבודת ה' הוא הבדלה (הידיעה מה מותר ומה אסור), אחר כך הכנעה (המאמץ להתגבר על הרע ולעשות את רצון ה'), ולבסוף המתקה (הזדהות עם עבודת ה').

כאשר זוהי צורת עבודת ה' של האדם, האדם קודם מזהה את הרצון שלו לעשות את מה שה' רוצה, ורק לאחר מכן מזהה את הרע שמפריע לו לעשות זאת. בצורה כזו האדם לא מזהה את הרע בתוכו, כחלק בסיסי מהתכונות והאישיות שלו,

הכנעה

על האדם לשים לב שמצד טבעו הוא עסוק ונתון קודם בעצמו, בצרכים וברצונות שלו, וזה מפריע לו להיות רגיש לסביבתו, ולשים לב לנוכחות של ה' ולמה שה' רוצה ממנו. כלומר על מנת שהאדם יתייחס בצורה נכונה לרע, וידע להתגבר עליו, הוא צריך קודם לשים לב שהרע נמצא בתוכו, כחלק מהאישיות שלו. רק לאחר שהאדם ידע לזהות את הרע, הוא יוכל להתייחס אליו בצורה נכונה.

בסדר העבודה שאנחנו רגילים אליו לפני שאנחנו לומדים את דברי הבעל שם טוב, כאשר האדם רוצה לעשות מצוות ולקיים את מה שכתוב בשלחן ערוך, הוא תחילה לומד מה עליו לעשות ומה מותר

¹ ראה כתר שם טוב הוצאת קה"ת אותיות כח, קס, שב.

אלא כמשהו שמגיע על גבי הרצון שלו לעבוד את ה', ומפריע לו לעשות זאת.

הבעל שם טוב מלמד אותנו, שכל עוד לא נזהה את הרע שבתוכנו, לא נוכל להתייחס אליו כמו שצריך ולהתגבר עליו ולתקן אותו. שכן כאשר האדם מזהה קודם את הרצון שלו לעבוד את ה', ורק לאחר מכן את הרע שמפריע לו, הוא נוטה להאשים את סביבתו במעשים הרעים שלו ולא את עצמו (שכן הוא מזהה את עצמו כרוצה לעשות טוב, ואת הרע כמפריע לרצון הטוב שלו), ובצורה כזו הוא לא יוכל להתגבר על הרע שבו באמת.

אם כן, בשלב ההכנעה על האדם להכיר את עצמו, ולשים לב לצרכים שלו ולחולשות שלו, כאשר החולשה העיקרית שלו היא האנוכיות שלו, שמפריעה לו לעבוד את ה'.

הבדלה

^ח וראה לקוטי תורה לפרשת כי תצא (לה, ב):

כמאמר רבותינו ז"ל "אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו כו'", דהיינו שאין כח בנפשו לבד להיות עולה ונכלל בשרשו רק אחר שיומשך הארה מאור אין סוף ברוך הוא על נפשו והוא הארת אור התורה והמצוות.

לפי ההסבר הזה, שהתורה היא העזר העיקרי שה' עוזר לאדם להתגבר על היצר הרע, ניתן להבין את הסמיכות בין מאמרי חכמינו שם בקידושין ל, ב. בתחילה אומרת הגמרא

לאחר שהאדם מזהה את הרע שבתוכו, הוא פונה לחפש את הטוב אצל ה'. האדם מרגיש שמצד עצמו הוא עסוק ומרוכז בעצמו, בצרכים וברצונות שלו, והוא רוצה שה' ידריך אותו ויגיד לו מה לרצות וכיצד להתנהג, וכפי שאנו אומרים בתפילה "שתגילנו בתורתך ותדביקנו במצוותך". אנו לא רוצים להתנהג לפי ההרגלים שנולדנו איתם, ולהידבק ברצונות של עצמנו, אלא שה' ירגיל אותנו בתורה שלו, וידבק אותנו ברצונות שלו, שהם המצוות.

חכמינו אומרים "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו". היצר שמתגבר על האדם בכל יום, הוא הטבע של האדם, שמכוון את האדם להיות עסוק בעצמו, והעזרה העיקרית שה' עוזר לאדם להתגבר על היצר היא התורה, שבה ה' מראה לאדם את הדרך הטובה והרצויה בעיניו^ח.

...כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו.

ומיד לאחר מכן מובאת המימרא

יצרו של אדם מתחרש עליו בכל יום... ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו.

שכלית, אלא היא הבדלה נפשית, הבדלה בין הרצון של האדם לרצון של ה' והבדלה בתוך האדם בין הרצונות הלא טובים שבו לרצונות הטובים שבו. כלומר בסדר של הכנעה-הבדלה האדם מבדיל את עצמו מהרע, ולא רק יודע מה טוב ומה רע.

ממילא הסדר הזה יוצר שינוי גם בעבודת ההכנעה: כאשר סדר העבודה הוא הבדלה-הכנעה, ההכנעה היא מעשית, האדם מרסן ומרחיק את הרע ולא נותן לו לצאת לפועל. ממילא האדם לא פועל על הרע ולא משנה אותו, אלא רק מרחיק אותו ולא פונה אליו. לעומת זאת כאשר סדר העבודה הוא הכנעה-הבדלה ההכנעה היא לא רק מעשית, אלא האדם פועל על הרע שבתוכו. בשלב ההכנעה האדם נכנע ומזהה בתוכו מקום שבו הוא לא רוצה את הרע כי הוא לא רוצה להיות אנוכי^ט.

המתקה

בשלב ההמתקה מתגלה באדם שרצון ה' הוא הטבע שלו. באדם יש נשמה

בשלב ההכנעה האדם מכיר בכך שמצד הטבע הוא עסוק באנוכיות שלו, והוא לא רוצה שזה מה שינהל אותו וזה יהיה סך כל האישיות שלו. הוא לא רוצה להיות רק אנוכי, אלא רוצה שיתאפשר לו לצאת מהאנוכיות שלו. לכן בשלב ההבדלה האדם רוצה שה' יכווין אותו ויורה לו מה לעשות, ורוצה להיות עסוק ברצונות של ה' ולא ברצונות של עצמו. כלומר לאחר שבשלב ההכנעה האדם מחליט שהוא לא רוצה שהרצונות האנוכיים שלו הם אלו שינהלו אותו, בשלב ההבדלה נחשף בתוכו מקום שבו הוא רוצה את הרצונות של ה'. הרצון של האדם לעשות את רצון ה' מתלבש ברצון לא להיות אנוכי, וכך שלב ההבדלה בא על גבי וכהמשך לשלב ההכנעה.

כאשר סדר העבודה הוא הבדלה-הכנעה (כפי שסדר העבודה נתפס לפני שהאדם לומד את דברי הבעל שם טוב), ההבדלה היא הבדלה של ידיעה, לדעת מה אסור ומה מותר. לעומת זאת בסדר של הכנעה-הבדלה ההבדלה היא לא רק הבדלה

הוא לא מצליח להשפיע על הרע אלא רק לדחות אותו, והמאמץ שלו להתרחק מהרע גורם לו לחשוב שהוא מזוהה עם הרע יותר ממה שהוא חשב בהתחלה. לעומת זאת בסדר העבודה של הבעל שם טוב האדם מכניע את עצמו ושם לב שהוא אנוכי, וזה עצמו גורם לו להתהפך ולא לרצות להיות אנוכי.

עולה מהדברים שהבעל שם טוב לא התכוון לומר לאדם שהוא יותר רע ממה שנראה לו, אלא התכוון לומר לאדם שאם הוא יפנה לקדוש ברוך הוא ויהיה פתוח לעזרה ממנו, זה יוציא אותו מהאנוכיות ומהשקיעה בעצמו, וזה מה שהוא באמת רוצה.

^ט אם נתבונן נראה שיש כאן איזו התהפכות ביחס לסדר העבודה של הבעל שם טוב: לעיל, בשלב ההכנעה, נכתב שבסדר העבודה הרגיל האדם מזהה את עצמו עם הטוב ומתייחס לרע כגורם חיצוני, שכן עצם העובדה שהוא בא לעבוד את ה' פירושה שהוא טוב והוא רוצה טוב. לעומת זאת בסדר העבודה של הבעל שם טוב האדם ראשית כל מזהה את הרע בתוכו. אם כן בתחילה נראה שבסדר העבודה של הבעל שם טוב האדם נתפס כרע יותר והרע נראה קשה יותר מאשר בסדר העבודה הרגיל. כאן הדברים מתהפכים: בסדר העבודה של הבדלה-הכנעה, לאחר שהאדם למד מה לעשות וממה עליו להתרחק, והוא בא לעשות טוב והרע מפריע לו -

של האדם מזהות אחת שקיימת בו לזהות אחרת שקיימת בו: בשלב ההכנעה האדם תופס את עצמו כמזוהה עם הרצונות והצרכים האנוכיים שלו, וזה לא נעים לו, והוא רוצה להיחלץ מכך, ולעומת זאת בשלב ההמתקה האדם מוצא בתוכו מקום שבו הוא מזוהה עם עבודת ה', ועבודת ה' מבטאת אותו ומביעה את הרצונות שלו. בשלב ההכנעה האדם מצייר ופוגש את ה'אני' שלו ואת הזהות שלו בצורה אחת, ובשלב ההמתקה האדם מצייר ופוגש את ה'אני' שלו ואת הזהות שלו בצורה אחרת.

לפי זה ניתן לראות הבדל נוסף בין סדר העבודה הראשוני שמצויר לנו, לסדר העבודה שמלמד אותנו מורנו הבעל שם טוב: לעיל הוסבר שסדר העבודה הראשוני שמצויר לנו הוא הבדלה-הכנעה-המתקה, ובצורת העבודה הזו האדם מזהה את הרע כחיצוני לו, ולא מזהה את הרע בתוכו. כעת ניתן לשים לב שבסדר העבודה הראשוני שמצויר לנו, גם את הטוב האלקי, את רצון ה', האדם מזהה כחיצוני לו, כרצון שכתוב בתורה ובשלחן ערוך, ולא כטוב שנמצא כחלק מהנפש שלו. לעומת זאת כאשר האדם מתבונן ועובד בסדר של הכנעה-הבדלה-המתקה, הוא מזהה את רצון ה' כחלק מהטבע של הנשמה שלו, שהיא "חלק אלוך ממעל ממש".

עיבור-יניקה-מוחין

בשביל להבין טוב יותר את סדר ההתבוננות והעבודה של הבעל שם טוב, הכנעה-הבדלה-המתקה, שעליו מבוסס

שהיא "חלק אלוך ממעל ממש", כלומר היא חלק מה' וכלולה בו, ורצון ה' הוא הרצון הטבעי שלה, והאדם מחפש כל הזמן להיות עסוק בתורה ומצוות על מנת לבטא את הטבע הזה של הנשמה.

לשם ההמחשה, מצד הטבע של הנפש הבהמית האדם מחפש את התענוג שיש בענייני העולם הזה כדי לבטא את הנפש הבהמית שלו. האדם רוצה לבטא את הקיום הגופני שלו, ולכן הוא מחפש את התענוג שיש באכילה ושתייה ושינה וכו'. כך זה גם ביחס לטבע של הנפש האלקית: בשלב ההמתקה האדם מזוהה עם הטבע של הנפש האלקית, והוא מחפש את התענוג שבקיום תורה ומצוות, כדי לבטא את הנפש האלקית, את היותו חלק אלוך ממעל ממש.

אם בשלב ההכנעה האדם מזהה שהרע הוא חלק ממנו, ובשלב ההבדלה האדם מבדיל בין החלק שבו הוא שוקע בעצמו לחלק שבו הוא רוצה את רצון ה', בשלב ההמתקה האדם מזהה שהוא רוצה את ה' מצד הטבע של הנשמה שלו. בשלב ההבדלה האדם מזהה בתוכו מקום שבו הוא לא רוצה את הרצון של עצמו, אלא את הרצון של ה'. לעומת זאת בשלב ההמתקה האדם לא רק רוצה את הרצון של ה' ונמשך אליו, אלא הוא מוצא בתוכו מקום שבו הרצון של ה' הוא הרצון של האדם, והאדם מקיים תורה ומצוות כדי לבטא את הרצון הזה שלו.

עולה מהדברים שסדר העבודה של הכנעה-הבדלה-המתקה הוא סדר של מעבר

המאמר הזה, נתבונן בקצרה בסדר התבוננות אחר, שמוכא בכתבי האר"י, עיבור-יניקה-מוחין.

האר"י ממשיל את התגלות ה' בעולמות לסדר גדילת האדם, והוא מחלק את הסדר הזה לשלושה חלקים עיקריים, עיבור-יניקה-מוחין. כלומר האדם בהיותו עובר, האדם בהיותו יונק, והאדם כשהוא מתבגר.

ניתן להקביל את שלושת שלבי הגדילה הללו לסדר העבודה של הבעל שם טוב: בשלב העיבור האדם נתון רק בקיום שלו, בטבע שלו, ולא מודע לכך שיש משהו מעבר לטבע שלו. השלב הזה מקביל לשלב ההכנעה, שבו האדם מכיר בטבע ובמציאות שלו. בשלב היניקה האדם מודע לכך שהוא תלוי במישהו אחר, וזה מקביל לשלב ההבדלה, שבו האדם מכיר בכך שהוא זקוק לעזרה ולהכוונה של ה'. בשלב המוחין האדם כבר עומד על דעתו, וכבר יש לו זהות עצמאית משלו, ויחד עם זה הוא מודע לכך שזהות הזו התקבלה מההורים שלו שהולידו אותו וגידלו אותו, והמציאות שלו לא עומדת בפני עצמה אלא היא חלק ממי שהוליד אותו. השלב הזה מקביל לשלב ההמתקה, שבו האדם מזהה את עצמו עם הטוב האלקי. בשלב הזה האדם מזהה את הטוב בתוכו כטבע שלו, ויחד עם זה יודע שזהו טוב אלקי, והטבע הוא טבע של הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל.

ההקבלה בין סדר של הכנעה-הבדלה-המתקה לבין סדר של עיבור-יניקה-מוחין מוסיפה הסבר לסדר של הכנעה-הבדלה-המתקה: הסדר של הכנעה-הבדלה-המתקה נמצא באופן פשוט על ציר של רע-טוב, ומלמד את האדם כיצד לעבור מהזהות עם הרע להזהות עם הטוב. לעומת זאת הסדר של עיבור-יניקה-מוחין נמצא על ציר של גדילה והתפתחות, ולא מדבר על טוב ורע. כמובן, כאשר אדם גדל ולא מתפתח זה בוודאי רע, כמו לדוגמה ילד בבית ספר שמתנהג כמו ילד בן שנתיים, ועדיין לא יודע לאכול לבד. אבל באופן בסיסי השלבים בסדר עיבור-יניקה-מוחין מדברים על שלבים של התפתחות, שכולם טובים ונצרכים, אלא שיש שלבים מוקדמים יותר שבהם האדם עדיין לא מספיק התבגר והתפתח, ויש שלבים מתקדמים יותר. ההקבלה בין הסדר של הכנעה-הבדלה-המתקה לסדר של עיבור-יניקה-מוחין מלמדת אותנו שסדר העבודה של הבעל שם טוב יכול להוביל אותנו לא רק במעבר מרע לטוב, אלא גם ממודעות מפותחת פחות למודעות מפותחת יותר.

התבוננות בסיפורי צדיקים

ויכוח בין האחים הקדושים – רוממות א-ל ושפלות האדם, השמים והארץ

הלל, בית שמאי אומרים השמים נבראו תחילה ואחר כך הארץ, ובית הלל אומרים הארץ נבראת תחילה ואחר כך השמים.

יש פה שאלה של האחים הקדושים ממה מתחילים את עבודת ה', מהתבוננות ברוממות האל או מהתבוננות בשפלות האדם. מדברי הרב המגיד אנו לומדים שהמדרגה ממנה מתחילים לעבוד את ה' היא גם המדרגה הגבוהה יותר. ממילא כאשר שואלים ממה מתחילים, בעצם שואלים גם מהי המדרגה היותר גבוהה.

בסיפור אנו רואים שתולים את מחלוקתם של האחים בבריאת השמים והארץ, שגם לגביה יש מחלוקת: בית שמאי אומרים שהשמים נבראו תחילה, כמו שכתוב: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ"; ובית הלל אומרים: הארץ נבראת תחילה שנאמר: "ביום עשות אלוקים ארץ ושמים".

בסיפור כאן לא הזכירו שבמדרש ישנה דעה נוספת. במדרש כתוב שרבי שמעון אומר ששניהם נבראו ביחד: "יחדיו יעמודו". יוצא שמה שאמר הרב המגיד לאחים הקדושים – "דברי שניכם צדקו יחדיו" – גם הוא מקורו במדרש.

נתבונן כעת בהקבלה של המחלוקת לבית הלל ובית שמאי:

האחים הקדושים רבי אלימלך מליז'נסק ז"ל ורבי זושא מאניפולי ז"ל התווכחו פעם ביניהם על סדר העבודה של האדם. היות שהאדם צריך להתבונן מצד אחד ברוממות גדולת ה' ומצד שני בשפלות עצמו, אם כן במה יתחיל?

אמר אחד מהאחים הצדיקים, שעיקר הוא שיהיה האדם קודם כל שפל רוח כל כך, עד שמגודל השפלות יבוא אחר כך להבין גדולת הבורא ברוך הוא. ואחד מהם אמר לי להפך, שיסתכל מקודם בגדולת הבורא, מצד זה יבוא אחר כך להכרת שפלות עצמו.

הציעו את השאלה לפני הרב המגיד הגדול ממזריטש ז"ל, שהוא יכריע ביניהם עם מי האמת. והשיב הרב מגיד: דברי שניכם צדקו יחדיו, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים הם. אך המדרגה הזו, שחושב תחילה שפלות עצמו היא מדרגה הגדולה מחברתה.

ואמר חסיד אחד, שבעצם זוהי מחלוקת בית שמאי ובית

קודם ארץ ואחר כך שמים. ומה ההכרעה?
ההכרעה היא שקודם כל צריך להיות
בשפלות.

עד עכשיו רק ציירנו שגם ה' ככה
התנהג, ועכשיו אנו רוצים להרגיש זאת
בתוכנו.

כיצד אנו יכולים להידמות לה'? הרי
לכאורה העובדה שהענווה והשפלות של ה'
קדמו לגדולה שלו, נובעת מגדולה עוד יותר
גדולה של ה', מהאינסופיות שלו. ולכן הוא
מקטין את עצמו בשביל להיות גדול.

מה שאין כן אצל האדם, זו לא
המציאות. האדם הוא באמת מוגבל, באמת
באמת קטן ושפל. אם כן לכאורה כדי להיות
גדול האדם לא צריך להקטין את עצמו.

גם בהתבוננות בשפלות עצמו מתבוננים בה'

כדי להבין זאת, עלינו להתבונן מה
הכוונה שהאדם צריך להשפיל את עצמו.
אפשר לחשוב שלהשפיל את עצמי הכוונה
להגיד על עצמי שאני גרוע, שאני חוטא,
וכל מיני דברים לא טובים. אבל כאשר אני
אומר כך מה שיוצא הוא שבעיקר אני חווה
את עצמי מאוד מאוד חזק, ואני לא מתחבר
לה'.

לפי ההסתכלות הזו יוצא
שהמחלוקת בין האחים הייתה האם עלי
להסתכל על ה' הגדול או עלי הקטן, אחד
אומר להתמקד בה' והשני אומר להתמקד
בעצמי. פשוט שלא זו הכוונה, ולאף אחד

על בית הלל אנו יודעים שהיו
ענוותנים, והלל עצמו היה בולט במידת
הענוה שלו. לכן בית הלל סוברים
שהשפלות והארץ היא זו שקדמה.

למה השפלות קודמת, למה הארץ
קודמת?

יש לנו עוד מאמר חז"ל: במקום
שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה
מוצא ענוותנותו (מגילה לא). למה דווקא
שם אתה מוצא ענוותנותו? כי כל גדולת ה'
נובעת מכך שהוא הקטין עצמו להיות נמדד
בגדול או קטן, למרות שאין ערוך אליו
בכלל. וזה שבכלל משבחים אותו שהוא
גדול – זוהי ענוותנותו.

אם האדם מתחיל מהענווה, הוא
מתחיל כמו ה'. גם ה' מתחיל בענווה,
ומתוך הענווה שלו מגיע לגדולה. בעצם ה'
מגיע מלמעלה, הוא מקטין את עצמו מאוד
מאוד כדי להיות גדול, ולהיות גדול נובע
מכך שהוא מקטין את עצמו. אז אם האדם
רוצה להיות כמו ה' עליו להתחיל מלהקטין
את עצמו.

כך כתוב על סברת בית הלל, שהארץ
נבראה תחילה משום ש'סוף מעשה
במחשבה תחילה'. המחשבה היא
ההתחלה, וההתחלה היא מה שה' מקטין
את עצמו כדי לברוא גם את השמיים וגם את
הארץ.

אז יש לנו פה שני אחים שמשלימים
אחד את השני. האחד מייצג עבודה של
קודם שמים ואחר כך ארץ, ועבודה של

גדולת ה' הבאה מתוך השפלות

ההתבוננות בגדולת ה' שבאה כשלב אחר כך עניינה להבין כמה ה' הוא גדול דווקא מכוח זה שה' מתעסק עם בריה שפלה שבאופן פשוט לא יכולה בכלל להתבונן בגדולת ה'. זהו חידוש עצום שהבריה השפלה הזו מתבוננת בגדולת ה'. היא הרי בכלל לא מכירה אותו, לא ראתה אותו אף פעם, אף פעם לא נפגשת אתו. אז איך היא בכלל יכולה לדבר על גדולת ה'?

לפי זה אנחנו יכולים להבין למה חשוב לקרוא הרבה סיפורי צדיקים, ולהתקשר לצדיקים. באופן כללי תכונה מאוד בסיסית אצל צדיקים היא שהם יורדים להיות קשורים לאנשים מאוד קטנים, מאוד נמוכים ומאוד נפולים.

כידוע מרבי זושא, שהיה יורד מאוד נמוך. רבי זושא היה מתוודה על חטאים של אחרים כאילו הוא חטא בעצמו באותם חטאים כדי שהם התעוררו בתשובה. הוא היה מתוודה על החטאים הללו באמת ומעומק הלב.

כאשר אני נמצא באיזושהי מציאות נמוכה, אני צריך לחשוב שהצדיק נמצא איתי. הצדיק רוצה לבוא ולעזור לי אפילו במקום מאוד נמוך.

הפסוקים שם מדברים בדיוק על הנקודה הזו: האם אני מסתכל על ה', כלומר על כך שהוא עושה מעשים גדולים מאוד; או שאני מסתכל על האדם כחלק ממעשי ה', ותוהה – מה פתאום שאתה תזכור אותי? מה פתאום שאתה תפקוד אותי? ...

מהאחים לא עלה על הדעת שעבודת ה' היא לחשוב על עצמי במקום על ה'.

לכן ההסתכלות היותר נכונה על שפלות היא שאני חושב כיצד ה' מתעסק עם כאלה דברים שפלים, שבתוכם אני. כאשר אני חושב על ה' הגדול, אני חושב כיצד הוא מתעסק עם בריה שפלה כמוני. אני חושב על כך שה' מתעסק איתי הקטן וזה אכפת לו, משנה לו אם אני אהיה כזה או כזה. אני מתבונן בכך ותוהה, כי לכאורה זה מוזר, למה שיהיה אכפת לה' ממני? ...!

ממילא כאשר אני רוצה להתבונן בשפלות האדם, זו לא התבוננות שמנותקת סתם מה'. שפלות הכוונה שאני מתבונן איפה לה' אכפת מהמציאות הכל כך זניחה, שהיא אני.

ההתבוננות היא כזו: אם אני הייתי גדול (במקום ה') לא הייתי מתייחס למישהו שפל כמו שאני במצבי כיום. ה' הוא בשפלות גדולה, הוא נכנס לתוך השפלות שלי ומתעניין בה.

לפי זה אני ממש מרגיש "במקום שאתה מוצא גדלותו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו" – בגלל שאני מתחיל בכך שה' מתעסק איתי בענוותנותו, מתוך כך נולדת אצלי גדלות לשבח אותו.

¹ יש פרק בתהילים שמזכיר את הרעיון הזה: "כי אראה שמך מעשה אצבעותיך... מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ותחסרהו מעט מאלוקים" (תהילים ח).

אותו דבר בהקשר שלנו, גם כאשר אני נמצא בשפלות אני צריך לדעת שהצדיק רוצה לעזור לי, שה' רוצה לעזור לי; וכן גם כאשר אני פתאום מתרומם אני צריך לדעת שכל ההתרוממות הזו הגיעה אלי מכך שהצדיק השפיל את עצמו, ה' השפיל את עצמו – להיות בתוכי ולהעלות אותי.

ואם פתאום אני חושב על גדולת ה' ואני מרגיש פתאום שאני מבין קצת בעניינים המרוממים הללו, אני צריך לדעת שכל זה מכוח העובדה שה', הצדיק, ירד לתוך המקום שלי והפך אותי למבין בזה.

אז גם במקום הנמוך אני מרגיש את הנוכחות של ה', וגם כשאני מתרומם מכוחו אני אצטרך לזכור שזה נובע מהשפלות שלי.

ההשתחווה בסוף התפלה

האדמו"ר הזקן כותב באחד המאמרים על שיר השירים שבתפילה יש הרבה חלקים. הוא כותב שאחד החלקים החשובים בתפילה הוא ההשתחווה והכריעות שאדם כורע כאשר הוא יוצא ונפרד כביכול, בסיום התפילה. כאשר האדם יוצא החוצה לאחר התפילה, יש הרגשה מיוחדת. בדרך כלל יש לנו בלאגן בתפילה, ונניח יצא נס והתפללתי, בסיום התפילה אני הולך אחורה ואני מרגיש הלוואי שכל הזמן הייתי נשאר ככה כמו בזמן התפילה. כמו שחז"ל אומרים: "ולוואי יתפלל האדם כל היום כולו". כאשר אני כורע אחרי שאני גומר את התפילה ואני פוסע אחורה, אני מכוון – "ולוואי שיתפלל אדם כל היום כולו".

התפילה הזו יותר גדולה מהתפילה שהייתה קודם, כי היא תפילה על כך שהלוואי שהייתי יכול להתפלל. היא תפילה על התפילה.

שאלות ותשובות בעבודת ה'

ישמחו במלכותך – קוראי עונג

שאומרים לו, והרב בעיקר בא מלמעלה והתפקיד שלו הוא למסגר את הבחור והוא מנצל את התורה לכך.

נהנים להיות עבדים

כל הגישה הזו צריכה הרבה עיון. עצם העובדה שלא מסתכלים על כך שקבלת עול הוא לא דבר מספיק יקר, ורוצים שהכל יהיה בהסכמה וטוב לבב וכו', ולא חושבים שעצם הקבלת עול היא דבר חשוב. חושבים שקבלת עול הוא רק אמצעי למשהו, וזה היפך התורה ממש.

התורה אוהבת שיש קבלת עול, ממש. עד כדי כך אדמו"ר הזקן בתניא אומר שאדם שבא לתפילה, אפילו אם הוא לא מצליח להתפלל לפחות שיעשה דבר אחד – שיתנהג כאילו הוא מתפלל, כאילו הוא עומד לפני מלך. אנשים חושבים שחיצוני זה לא משנה, אבל אדמו"ר הזקן מסביר שחיצוני הוא דבר מאוד חשוב.

עצם העובדה שהאדם עומד בקבלת עול – זו חסידות אמיתית. לא רק מה שעושים באהבה וברצון ופנימיות ורחמנא ליבא בעי, כאשר משמעות הדבר הוא שמתו שבא לך – כן, ומתי שלא בא לך – לא. 'רחמנא ליבא בעי' הכוונה שה'רחמנא'

שאלה: אם יש תלמיד שלא התפלל מנחה בישיבה מאיזה סיבה, ולאחר מכן הוא נזכר באמצע שיעורי הצהריים שלא התפלל. הוא רואה את השמש שוקעת, אז הוא אמר לרב אני רוצה ללכת להתפלל מנחה. הרב אמר לו – שיעור. התלמיד אמר לו – אתה לא נותן לי להתפלל מנחה, מה זה פה היוונים? ... התלמיד אמר לא מענישים בידשקייט, והרב אמר לו אל תשתמש בידשקייט כדי לשבור לי את המסגרת.

תשובה:

הגישה שהתלמיד רוצה לפרוק עול, והרב רוצה להטיל עול

אני רוצה להתייחס לעצם העמדת השאלה. באופן פשוט העמדת השאלה מסתכלת על כך שלתלמיד מותר להיות פורק עול, לעשות מה שבא לו. כן להתפלל מנחה, לא להתפלל מנחה – מתי שבא לו. והתפקיד של הר"מ בחיים הוא לנסות למסגר את התלמיד. במצב כזה כל אחד מנסה לנצל את התורה כדי להעצים את התפקיד שלו. התלמיד מנצל את התורה, את הידישקייט כדי שיהיה לו מותר תמיד לעשות מה שבא לו ולעשות הפוך ממה

אם אדם לא נותן ביטוי לזה שזה ככה, הוא כביכול מחפש לעשות שהקב"ה יהיה משהו אחר ממה שהוא באמת, והוא לא מבטא את מערכת היחסים האמיתית.

לכן כאשר אני מסתכל וחושב על כל השאלות שאתם שואלים, אני מסיק שהן נובעות מכך שלאנשים מונח פשוט שהם לא רוצים להיות עבדים. וזה לא יידישקייט. יידישקייט הוא שאדם רוצה להיות עבד. זה יידישקייט.

החסידות היא לא פסיכולוגיה

עכשיו אני כן יסביר משהו חשוב: כל עולם החסידות הוא עולם שבאמת הביא את מצוות אהבת ה' ושמחה לתוך השיח יותר חזק מאשר מה שהיה קודם. ולכאורה זה נגד מה שאני אומר.

אבל האמת היא שעיקר מה שהחסידות עשתה, וזה מה שחשוב לנו כעת כדי להבין את הנקודה הזו, היא שהחסידות הסבירה לאדם שעבודת ה' יכולה להיות במודעות שלו ומוסברת, ולא איזה משהו שהוא נתון בו ובעצם האישיות שלו מתנגדת לזה והוא פשוט לא מבין מה רוצים ממנו אבל זה ככה.

החסידות אומרת לאדם – לא, הקב"ה הוא לא קיר בטון, ורוצים שגם אתה לא תהיה קיר בטון, ותבין מה רוצים ממך. כלומר שתוכל להיות מודע כמה שיותר מה הקב"ה רוצה ממך. זה נקרא 'רזי תורה', שמגלים לך את הפנימיות של התורה. אתה לומד שהתורה היא לא רק כללים חיצוניים,

מאוד אוהב שאתה רוצה להיות עבד גמור בקבלת עול גמורה כלפי ה'. אתה באמת רוצה לעמוד כמו עבד לפני אדון, ומאוד יקר לך לעמוד כעבד לפני האדון.

דיברנו פעם על כך שלאנשים אין הנאה מלהיראות עבדים, ובחסידות רוצים שלאדם תהיה הנאה ושמחה ומשיכה ממש גדולה להיראות כמו עבד.

עבדות – הביטוי לכך שהקשר הוא עם ה'

למה באמת אדם צריך להיראות כמו עבד? למה זה כל כך חשוב? וודאי עוד יותר חשוב להיות עבד, ולא רק להיראות. להיראות הוא בדיעבד, אבל אפילו זה יותר טוב מאשר פריקת עול. אם אתה יכול להיות ממש עבד – זה ממש חשוב, להיות עם עבדות.

למה זה כל כך חשוב? כי כאשר אדם הוא לא עם עבדות, הקשר שלו עם הקב"ה הוא קשר לא מתוקן. קצת דומה למה שמספרים על רבי נחמן, שכאשר חלקו עליו הוא אמר שלא עלי חולקים אלא על משהו אחר. כך גם אדם שעומד לפני הקב"ה ואצלו הכל בזרימה ונחמד זה יפה, אבל זה לא הקב"ה כביכול. אדם כזה עושה את הקב"ה חבר שלו.

אם האדם רוצה באמת לעמוד לפני ה', הוא צריך לתת לזה ביטוי. איך אדם מבטא שהוא עומד לפני הקב"ה? דע לפני מי אתה עומד. כעבדא קמיה מריה, "כעיני שפחה אל גברתה כן עינינו אל ה' אלקינו".

להיות עבד של ה' זה נפלא, ובאמת זה מה שאתה מחפש. אם הייתי יכול להרגיש את ה', את האדון חזק, כמה הוא אדון עלי – הייתי מרגיש הכי מאושר שיש. הייתי רוצה להיות הכי עבד.

אלא שהקב"ה הוא אדון כל כך קשוח, שהוא אומר – תעשה מה שאתה רוצה, אני לא יהיה אדון שלך אם אתה לא תהיה עבד. זה שה' נותן לנו חופש זה חלק מהקשיחות שלו. אתה רוצה להיות עבד תהיה עבד, אם לא – בעיה שלך. אם אתה רוצה להיות עבד שלי תצטרך להחליט שאתה עבד, אם אתה לא רוצה אני לא יעביד אותך. תעשה מה שאתה רוצה.

כל הרצון להיות חופשי ונחמד וכו' זה לא חסידות. חסידות זה להסביר לאדם למה להיות עבד זה הדבר הכי טוב ובריא לו. לא רק להיות עבד בפנימיות, אלא גם להיות עבד בחיצוניות. אפילו להיראות כמו עבד כמו שאדמור הזקן כותב. זה כבר חשוב. והחסידות מסבירה לך למה.

הקדמה להסבר למה הכי טוב להיות עבד

ועכשיו נסביר קצת יותר למה זה חשוב לנו להיות עבדים. אבל צריך שיהיה ברור לנו שזה מה שאנו מחפשים. שלא יוצר מצב שבגלל שרוצים להסביר לנו הכל שכאילו שינינו את היהדות. אנחנו לא רוצים לשנות את היהדות, אנחנו רוצים להבין את היהדות. וכאשר ה' אומר לנו שרוצה שנהיה עבדים שלו, אנו רוצים להבין למה זה הכי טוב לנו.

אלא מסבירים לך את הטעם שיש בה. וזה נקרא מודעות, הרבה מודעות.

אם זה כך, שצריך להיות מובן לי ומקובל עלי ושיהיה מוסכם שאני ירגיש שנובע ממנו – זה לכאורה הפוך מעבדות. אבל כמובן זה לא חסידות! חסידות לא באה לעקור את היהדות ולהיות עם המון מודעות. זה לא חסידות, זו פסיכולוגיה.

חסידות היא שאני מבין למה המצות שה' נתן לנו הם העצות הכי טובות שיש, ולמה זה שהוא רוצה שנהיה עבדים שלו זה הדבר הכי טוב שיכול להיות. אין משהו יותר טוב מלהיות עבדים של הקב"ה.

הרפיון לא עושה כיף, זה דמיונות!

זה מה שאנחנו מחפשים, וזה שאנשים מדמיינים כל מיני דמיונות – שאני יהיה ברפיון, אני יאכל תוך כדי שיעור, אני יאחר לשיעור, אני יעשה רק כשבא לי, כשנוח לי, וכו' – זה לא כיף. זה לא טוב לאדם. זה מזיק לו, זה כמו אחד שאוכל אוכל מאוד טעים ואחרי זה כואבת לו הבטן.

ככה זה נראה, אנשים שיושבים ומפטפטים במקום שהם רוצים להיות עבדים ממש של ה' – אחרי זה יש להם שלשול, הם מקיאים, זה לא כיף.

החסידות באה להסביר שהאדם מחפש להיות עבד

החסידות באה להסביר שיתיישב לך טוב בראש: אין יותר טוב מלהיות עבד!

אותו הוא רק השעשועים שלו. וכל המציאות שלהם היא רק בשביל התענוג שלו.^א

עוד הפעם: מה זה "ישמחו במלכותך"? אנחנו שמחים להיות חלק מהתענוג שלך. הקב"ה ברא אותנו כחלק מהתענוג שלו, ואנחנו שמחים על זה. אנחנו שמחים שאנחנו חלק מהתענוג שלו. אם אני מרגיש שהקיום שלי הוא פשוט נובע מכך שלה' היה תענוג והתענוג שלו הוא שיהיה אותי - אני חלק מהתענוג שלו מעצם זה שהוא נהנה מעצמו. הוא נהנה מעצמו ואני חלק מהתענוג שלו מעצמו. זה התענוג שלי, זה נקרא "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג". שאני מרגיש שאני הומצאתי, וכל המציאות שלי היא מהתענוג שלו. זה לא שאני כבר קיים ואני צריך לחשוב איך אני נהנה בתוך זה שאני קיים אלא זה שיש תענוג גרם שאני יהיה קיים. המציאות שלי היא התפשטות התענוג של הקב"ה.

אם זה ככה, למה זה עושה אותי בעונג? כי זו השאלה בעצמה, מה אני רוצה. הקב"ה אומר - אני עשיתי אותך כחלק מהתענוג שלי. ואם אתה רוצה להיות חלק מהתענוג שלי, זה נקרא שאתה עבד. כלומר: אם אנחנו נהנים להיות חלק מהתענוג של הקב"ה, אנחנו כל הזמן חושבים איך אנו גורמים שיהיה תענוג

אז נסביר קצת למה הכי טוב לנו להיות עבדים:

מה זה להיות עבד בעצם? מאיפה זה מגיע? אם אני הולך על זה עד השפיץ ממש, אנחנו אומרים בשבת - ששבת היא השפיץ של השבוע - אנחנו נוהגים להגיד "ישמחו במלכותך" כמעט בכל התפילות חוץ במנחה. אבל אצל הספרדים ואשכנזי רק במוסף אומרים, זהו נוסח שאומרים ב'טופ' של השבת.

מה זה "ישמחו במלכותך"? אנחנו שמחים בכך שאתה המלך, וממילא אנחנו העבדים. ומי ישמח? "קוראי עונג". מי שקורא עונג הוא ישמח במלכותך. מי שלא - מי שלא רוצה להיות בתענוג ממש הוא לא ישמח במלכותך. רק מי שקורא עונג הוא יכול לשמוח במלכותך.

מה ההיגיון לכאן? קוראי עונג הם העבדים? באופן פשוט אם אני רוצה להיות מעונג העיקר הוא להיות המלך. אני רוצה להיות עבד? ישמחו במלכותך?

אלא הפשט "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג" הוא - מה היחס בין המלך לנתינים שלו? נגיד את זה הכי חריף: נתחיל במלך עריץ, מה היחס ביניהם? שהוא משועשע וכל מה שמעניין

יש להם הרבה עזות מצח, וגם אם ההורים לא טוענים את זה הילדים טוענים שההורים טוענים את זה. "אתה חייב לי הכל... רצית שאני יוולד רצית ליהנות אני סובל בגללך - תשלם על זה." ה' ירחם.

^א זה כמו הורים שאומרים לילדים שלהם - נולדתם רק כדי שיהיה לנו כיף. מה ילד מרגיש כאשר הוא שומע את זה? מעצבן אותו. היום במיוחד הילדים

שאלה: באמת כדאי להיות עבד של ה'?

תשובה: אם כל המציאות שלי היא שאני חלק מהתענוג שלו – סבבה. אבל אז צריך להיות באמת שזה מה שאני. אני באמת חלק מהתענוג שלו. אז אני עבד. אני רוצה להיות עבד, ואין לי משהו מתחרה בזה בכלל. אני רוצה להיות עבד של ה' וזהו.

שאלה: יש כאלה שלא רוצים.

תשובה: כי הם לא למדו מספיק חסידות. ואם החסידים היו מצליחים להסביר את עצמם טוב לכולם, כולם היו רוצים להיות עבדים ממש.

שאלה: גם גוי רוצה לשמור על עצמו אז הוא לא אוכל ממתקים, בסוף זה לכיף שלו.

תשובה: ההבדל הוא שהוא הופך להיות חלק מהממתק, ואני הופך להיות חלק מה'.

שאלה: גם בדתות אחרות העבדות מודגשת.

תשובה: לא, באסלאם הנקודה העיקרית היא לא התענוג של ה' אלא העיקר שה' נהנה מלשבור אותך. הם עשו האנשה לה'. הם לא מציירים שהוא יכול להיות בתענוג סתם ואני נכלל בו, אלא שיש אותו ויש אותי ואם הוא נהנה ממני הכוונה לא שאני נכלל בו אלא שאני נכנע אליו, נשבר בפניו ומתחנף אליו. לכן הם חנפנים כאלה

לקב"ה. כשמה שיושב לי בראש הוא תענוג לקב"ה, איך לקב"ה יהיה תענוג, אז אני הופך להיות עבד. אבל באמת אני לא הופך להיות עבד סתם אלא להיות חלק מהתענוג של ה'.

אז לפי החסידות מה אני רוצה להיות? הקב"ה לא נהנה להפוך אותך לעבד בלי שתבין. אבל הקב"ה רוצה שתיהנה להיות עבד, שתלך על זה בכל הכח. והוא קשוח בעניין הזה, אם אתה לא רוצה להיות עבד – תעשה מה שאתה רוצה. אתה לא תהיה עבד, אני לא יהיה אדון, ואז אתה תצטרך להיות ותעשה מה שאתה רוצה בחיים.

אבל באמת אם יש לך שכל, וזה מה שהחסידות רוצה להסביר לך, שיהיה לך קצת שכל בראש, שיכנס לנו מוחין בקודקוד שלנו, היא רוצה להסביר לך שאתה צריך להיות חלק מהתענוג של הקב"ה. ואז מי אתה? עבד. ואתה רוצה להיות עבד כי אתה רוצה להיות חלק מהתענוג של ה'.

שאלות קצרות על העניין

שאלה: המצב האידיאלי הוא להיות עבד?

תשובה: כן, "הנה ישכיל עבדי ירום ונישא וגבה מאוד". מהו הכי גבוה? להיות עבד.

שאלה: כתוב שיש מעלה בבן.

תשובה: המעלה הכי גדולה היא שהבן נעשה עבד, כך כתוב.

שאלה: למה צריך להיות עבדים?

תשובה: כי רוצים להיות חלק מהתענוג של הקב"ה. נבראנו מכך שלקב"ה היה תענוג מזה שאנו קיימים. זאת אומרת שכל התפקיד שלנו במציאות לגרום תענוג לקב"ה. זה להיות עבד של ה'. זה מה שהחסידות מסבירה, משהו כל כך פשוט ובהיר ונוגע בעצם הכי פשוט שלנו.

וזה שאנשים יושבים רגל על רגל ושותים כוס קפה ומגיעים לבית המדרש...

שאלה: זו תופעה שנובעת מהחסידות?

תשובה: כן. מכך שהחסידות רצתה שיהיה לך מובן ותרגישי שזה באמת מתאים לך. אבל היא לא רצתה להגיד שמה שצריך להיות מובן ומתאים לך הוא שתחליט אתה מה שמתאים לך. זה לא חסידות. חסידות היא להגיד שכל הידשקייט, כל התורה והמצוות זה מה שיותר מתאים לך ואנו רוצים להסביר לך טוב.

שאלה: זו תופעת לוואי של החסידות?

תשובה: זה פסולת, זה שלשול. כמו שמסופר על אחד משליחי הרבי, שהראו לו איזה עיר מאוד יפה בעולם. אז הוא התפוצץ מצחוק, ואמר: "כתוב בחסידות שהעולם הזה נברא משמרי (פסולת) האופנים. פה כנראה שהיה להם שלשול..."

שאלה: הרב יצחק היה אומר את זה?

גדולים, ואכזריים כאלה גדולים. הם חושבים – אם אנחנו נשבור אחרים ונתאכזר לאחרים כדי לפרסם את האמונה שלנו, במה שהם מאמינים, באיש המשוגע הזה, אז אם הם יעשו ככה – הם יתחנפו לה'.

אז הם מחניפים, והאכזריות שלהם היא חלק מהחנופה. הם רואים עצמם שליחי הא-ל לשבור אותך. זה דומה לעבודת המולך, המחשבה הזו שאם אני יקריב את הבן שלי הוא יהיה מרוצה. אז אצל המוסלמים במקום להקריב את הבן שלי, אם אני מקריב את האויב שלי הוא יהיה מרוצה. אבל זה ה' ירחם.

שאלה: מדברים הרבה בגנות לימוד שלא לשמה. אבל ללמוד כי כיף לי ולהיות חלק מהתענוג של ה' זה המעלה הכי גדולה. איך זה מסתדר?

תשובה: אם אתה מרגיש שהתענוג שלך הוא להיות נכלל בתענוג של ה' – מצוין. ואם אתה מרגיש שהתענוג שלך הוא להיות נכלל בכסף של השווער, אז אתה הופך להיות נכלל בכסף של השווער. זה מה שאתה הופך להיות. לזה קוראים "קברות התאוה", הוא קבור בתוך התאוה שלו.

שאלה: יוצא שיש פה שני אנשים שעושים מה שכיף להם, ואחד קצת יותר חכם.

תשובה: אחד חכם ואחד טיפש. באמת צריך להיות עבדים ולהבין את זה בדרך של חסידות.

תשובה: אני בכוונה לא עניתי על השאלה כי כל ההנחה של השאלה היא עקומה. הכל מתחיל מכך שהכל עקום. כאילו לא צריכים בכלל להיות עבדים.

שאלה: עבדים של המורים?

תשובה: לא, עבדים של הקב"ה. והנחת העבודה של השאלה היא שלא צריכים להיות עבדים של הקב"ה. זה מה שטענתי. אדם שמגיע לשיעור ושואל כזו שאלה, הוא סוחב לפה והר"מ סוחב לפה, ככה נראית לו המציאות. הוא לא מבין שצריך להיות עבד ממש.

אבל זה כיף להיות עבד. להיות עבד זה טוב. זה יסוד של חסידות. תקחו המשך תרס"ו של הרבי הרש"ב, ותבדקו כמה פעמים כתוב המילה עבד? אני חושב שזה בלי סוף...

שאלה: אבל למה כיף לנו להיות עבדים?

תשובה: אני רוצה לעשות מה שאני רוצה, וזה מה שאני רוצה. אני שואל אותך – עומד לי פה עכשיו מעדן, אני יודע שאם אני יאכל אותו זה יעשה לי לא טוב. אני לא רוצה לאכול אותו. אז כשאתה אומר לי אני רוצה לעשות משהו עצמאי, אני אומר לך אתה גם רוצה לעשות משהו עצמאי ואתה גם רוצה להיות עבד, והרצון להיות עבד הרבה יותר פנימי וחזק ומבטא את מה שאתה ממש רוצה.

הרצון החיצוני מבטא אותך קצת, ואם אתה רוצה לבטא את הרצון הכי פנימי

תשובה: אין ספק שכאשר הרב יצחק שומע כזה סיפור הוא מאוד נהנה.

שאלה: מה המבט שלך על אדם שרוצה להכין קפה לשיעור?

תשובה: הבעיה שלי עם אחד שהכין קפה בהפסקה, ונכנס עם זה לשיעור עוד לפני שהשיעור התחיל.

שאלה: למה?

תשובה: כי הוא לא עבד. עבד לא נכנס עם כוס קפה. זה מאוד פשוט. אל תתבלבל.

שאלה (בצעקה): לשאול שאלה זה גם לא עבד?

תשובה: תלוי באיזה טון...

שאלה: כאשר אני מרגיש שהכוס קפה עוזרת לי לעבודת ה'?

תשובה: יכול להיות שלפעמים בשעת הדחק זה בסדר. אבל באופן פשוט להיכנס עם כוס קפה לשיעור, גם אם הכנת בהפסקה בדיוק בזמן, וכשהרב הגיע עמדת והכל בסדר, ואתה שותה את הכוס קפה בשיעור – אני לא חושב שזו צורה של עבדות. האם זה טוב או לא? אני חושב שעדיף שלא.

שאלה: השאלה שנשאלה בהתחלה היא אם יש מקום לקשר בין עבדות של תלמידים לרב לעבדות מול הקב"ה?

אם אחד יחליט שהוא לא יכנס עם כוס קפה לשיעור כי הוא רוצה להיות עבד, הוא קיים מצות עשה של "ועבדתם את ה' אלקיכם". אם אחד יושב רגל על רגל ומחליט שהוא לא רוצה לשבת ככה והוא יושב נורמלי הוא מקיים מצות עבודה כי הוא מחליט להיות עבד.

אבל אם הוא מחליט – מה פתאום? מה זה קשור? התורה צריכה לזרום לי, כל מיני מילים שאני לא בקיא בהם... זה לא חסידות! זה כיף, לצאת מתנועה כזו לתנועה כזו זה כיף חיים, להרגיש שאני עבד של ה', שאני מקיים מצווה.

שאלה: יש לכך סתירה מהמציאות. זה לא כיף לאנשים.

תשובה: תנסה. זה ההבדל בין חסידות ללא חסידות. אפשר להגיד מוסר, רק שככה צריכים. ואפשר להגיד שכאשר אני עושה את זה אני מקיים מצווה, אני רוצה לעשות נחת רוח לקב"ה, זה מה שמעניין אותי בחיים. אני עושה את זה, והקב"ה מחייך ואני יהיה חלק מהחיוך שלו.

שאלה: לכן הולכים עם כובע וחליפה? **תשובה:** אלה שהולכים... **שאלה:** זה גם עניין של עבדות? **תשובה:** חייל, עבד... **שאלה:** אתה מקביל בין החייל של הרבי לעבד? **תשובה:** הרבי בעצמו מקביל ביניהם.

שאלה: אם אתה רואה את הקפה בתור כלי עזר לעבוד את ה' יותר טוב?

שלך אתה צריך לבטא את מה שאתה עבד. ואתה צריך לבטא זאת גם בחיצוניות. זה דבר טוב, רק שהחסידות רוצה שיהיה לך בהיר בראש שתבין.

הקב"ה הוא אדון קשוח, הוא אומר רק אם אתה רוצה תהיה עבד, אם אתה לא רוצה תסתדר. הוא אדון קשוח מאוד – ממה שהוא נהנה הוא נהנה וממה שהוא לא נהנה הוא לא נהנה, נקודה. הוא 'אנין טעם', עושה באמת מה שהוא נהנה. ואתה צריך להחליט אם אתה רוצה להיות חלק מההנאה שלו.

שאלה: ה' הוא מלא רחמים.

תשובה: תענוג הוא למעלה מהרחמים. את י"ג מידות הרחמים לא אומרים בשבת, רק ביום טוב אומרים. כי שבת היא תענוג שלמעלה מזה.

בשבת אומרים "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו". אנחנו רוצים להיות חלק מהתענוג של ה', וזה מי שאנחנו. לכן אפילו בחיצוניות אנחנו רוצים את זה. אנחנו רוצים להיראות עבדים, וזה מה שהחסידות מסבירה. היא מסבירה זאת באריכות והיא נהנית מזה.

אז לפעמים יש דיון איך לשלב בין להסביר לך את זה לאיך שצריך לעשות בפועל. על זה יש הרבה דיונים, גם אתה מבין בטוב טעם, וגם אתה עבד גמור. אפשר לדון, אבל בפנימיות זה מה שאנו רוצים, שיהיו עבדים.

תשובה: בסדר. אני לא רוצה שהקפה יהיה לך כל כך לא טעים. בסדר...

אם מישהו יקיא את הקפה בגלל מה שאמרתי, אני לא יבכה על זה, אני ישמח. אבל אם אתה רוצה לשנות – אתה יכול לשנות. בסוף אתה תחליט מה אתה רוצה. אני שם את זה לפניכם, וגם הקב"ה שם לפניכם.

החסידות אומרת שאת עבודת ה' שמים לפני האדם, ורוצים שהוא יבין כמה שיותר טוב. לא באים להביא לאדם יהדות אחרת, יהדות יפה. חסידים הם לא רפורמים, לא יודע אם אתם יודעים... חסידים מסבירים את היהדות טוב. זהו.

שאלה: איך אני מסביר ליהודי אחר למה כל כך כיף להיות עבד עם ה'?

תשובה: תסביר טוב לעצמך ותראה איך זה מוסבר לאחרים. אם באמת ככה אני מרגיש, למדתי המשך תרס"ו ואני פתאום רואה איך הרבי הרש"ב מסתכל על זה, ומתיישב לי טוב בראש, זה קונה אותי, אני אומר "וואי", מאוד מעניין, מאוד מזיז לי את החיים – אז אני מסביר את אותו דבר. ככל שיותר תהיה במקום הזה, תצליח להקרין את זה החוצה.

שאלה: איך אני מגיע למקום הזה?
תשובה: צריך אולי יותר להתוועד על זה. וגם כדאי לך לעשות ניסיון. תחשוב – אני

הולך עכשיו לקיים מצוות עשה של "ועבדתם את ה' אלקיכם". **שאלה:** למה כל כך כדאי לי לקיים את המצווה הזו?
תשובה: תנסה.

שאלה: מה עדיף להתחיל משעה ללמוד בסדר, או מ-לא לשים את הרגליים על השולחן?

תשובה: אחד כמוני מתאים לו יותר האפשרות השנייה כי אני אוהב להתחיל מדברים קלים, ולהתרגל אליהם לאט לאט.

אם אני מתחיל מלעשות משהו פשוט אני לא צריך לחשוב עליו כל כך הרבה, אני עושה אותו וזהו, ובאותו זמן בעיקר המחשבה שלי הייתה במה שרציתי, לשים לב שאני עבד.

לקחת משהו גדול הוא בעיקר מסיח את הדעת. אני מרגיש שהעיקר לעשות משהו קטן כי זה מה שלא יסיח לי את הדעת.

שאלה: משהו קטן זה להיות עבד?

תשובה: משהו קטן שאני עושה אותו כי אני רוצה להיות עבד. אני נהנה לעשות את הדבר בשביל העבודות. את זה אני רוצה. אז אני עושה משהו קטן. ברגע שאני עושה משהו גדול אני מרגיש שהעיקר הוא שאני עושה משהו גדול ולא שהעיקר הוא שרציתי להיות עבד.

זה השער

ספר 'זה השער' נכתב כביאור לחלק השני של ספר ליקוטי אמרים - שער היחוד והאמונה של אדמו"ר הזקן.

בחלק זה של ספר התניא, אדמו"ר הזקן מניח את היסוד לכל עבודת ה' - האמונה הטהורה באחדות ה'.

ספר 'זה השער' מסביר את היסודות החשובים שמניח אדמו"ר הזקן בשפה השווה לכל נפש.

על ידי הלימוד בספר, האמונה בה' נהיית בהירה יותר, עד שגם אנשים כערכנו יכולים לחוש את הקב"ה בכל חלקי המציאות.

ספר חדש

לרכישה - עתי 0585277247

ניתן להזמין ישירות באתר ישיבת עוד יוסף חי - בכתובת

WWW.ODYOSEFCHAI.CO.IL

או סרקו את הברקוד

